

SAVONIA

■ OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

TOIMINNALLISET RYHMÄT LASTENSUOJELUN AVO- HUOLLON TUKITOIMENA HENKILÖKUNNAN KOKE- MANA

TEKIJÄ: Mika Hirvonen

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala			
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma			
Työn tekijä Mika Hirvonen			
Työn nimi Toiminnalliset ryhmät lastensuojelun avohuollon tukitoimena henkilökunnan kokemana			
Päiväys	4.6.2015	Sivumäärä/Liitteet	37/2
Ohjaaja Anne Waldén			
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani Jatkolot Oy			
Tiivistelmä			
<p>Opinnäytetyössä tutkittiin, mitä hyötyä lastensuojelun avohuollon asiakkaana oleville nuorille on liikunta- ja harrastustoiminnasta. Liikunta- ja harrastustoimintaa tarjosi kuopiolainen lastensuojelupalveluita tarjoava yritys Jatkolot Oy, joka oli opinnäytetyössä myös toimeksiantajana. Harrastetoiminta toteutettiin toiminnallisina ryhminä, jotka olivat säännöllisiä viikko- ja kuukausitoimintoja. Niitä järjestivät Jatkolokujen ammatilliset tukihenkilöt. Opinnäytetyössä tutkittiin millaisia näkemyksiä ammatillisilla tukihenkilöillä oli asiakkaiden voimaantumisen heidän osallistuttua toiminnallisiin ryhmiin, sekä miten toiminta oli heidän mielestään vaikuttanut syrjäytymisen ehkäisemiseen.</p> <p>Tutkimustapa oli kvalitatiivinen. Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluilla. Haastatteluihin osallistui viisi ammatillista tukihenkilöä. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Haastattelut litteroitiin, muokattiin pelkistetyiksi lauseiksi, taulukoitiin ja muodostettiin ala- ja yläkäsitteet. Tutkimustuloksista ilmeni, että toiminnallisista ryhmistä oli ollut monenlaista hyötyä nuorille, sekä nuorten syrjäytymisen ehkäisemisen että voimaantumisen näkökulmasta.</p> <p>Toimeksiantaja sai työhönsä joitakin kehitysehdotuksia. Kehitysehdotukset olivat hyvin käytännönläheisiä ja koskivat käytännön järjestelyitä. Toiminnallisten ryhmien järjestäminen ja käyttäminen lastensuojelun avohuollon tukitoimena on hyödyllinen toimintamuoto. Se on sellaisenaan siirrettävissä muillekin lastensuojelupalveluita tuottaville yrityksille. Jatkotutkimusaiheena voisi olla samanlainen tutkimus, jonka haastattelun kohderyhmänä olisivat asiakkaana olevat nuoret.</p>			
Avainsanat Lastensuojelun avohuolto, syrjäytymisen ehkäisy, voimaantuminen			

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Author Mika Hirvonen			
Title of Thesis Functional groups as a measure of support in child welfare in open care as experienced by staff			
Date	4.6.2015	Pages/Appendices	37/2
Supervisor Anne Waldén			
Client Organisation /Partner Jatkopolut Oy			
<p>Abstract</p> <p>The thesis examined the benefit of sports and recreational activities for young clients of child welfare in open care. Jatkopolut Oy, a Kuopio based company and provider of child welfare services offering sports and recreational activities also acted as a commissioner of the thesis. The recreational activity was carried out in functional groups, in which there were regular weekly and monthly activities. They were organized by the professional support staff of Jatkopolut Oy. The thesis studied what kind of views the professional support staff had of client empowerment whilst participating in the functional groups, as well as how the activity had in their opinion influenced the prevention of social exclusion.</p> <p>The research approach was qualitative. The study was carried out by interviewing. Five professional support staff members participated in the interviews. Material was analyzed by data based content analysis. The interviews were transcribed, edited into reduced sentences, tabulated, and formed into hyponyms and hypernyms. The results showed that the functional groups had a number of benefits for young people, both from the prevention of social exclusion of young people, as well as from the empowerment perspective.</p> <p>The commissioner received some proposals for development to their work. The development proposals were very practical and concerned practical arrangements. Organizing of functional groups and use as a child welfare support activity is a beneficial form of operation. And it is directly transferable to other companies providing child welfare services. A similar study with the target group being young clients could be a subject for further research.</p>			
Keywords Child welfare, open care, prevention of social exclusion, empowerment			

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	SYRJÄYTYMISEN SYITÄ JA POHDINTAA SEN TAUSTATEKIJÖISTÄ.....	8
3	VOIMAANTUMINEN, VUOROVAIKUTUSTAJDOT JA LASTENSUOJELUN ASIAKKUUS.....	10
4	LASTENSUOJELU JA AVOHUOLLON TUKITOIMET	12
4.1	Lastensuojelun avohuolto ja avohuollon tukitoimet.....	14
4.2	Sijais- ja jälkihuollon asiakkuus	15
4.3	Jatkoloput Oy lastensuojelupalvelujen tuottajana	16
4.4	Jatkolopukujen avohuoltopalvelut	16
4.4.1	Ammatillinen tukihenkilötoiminta.....	16
4.4.2	Jatkolopukujen muut avohuollon palvelut	17
4.4.3	Toiminnalliset ryhmät	17
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	19
5.1	Tutkimusmenetelmä ja kohdejoukko	19
5.2	Aineiston analyysi	20
5.3	Luotettavuus ja eettisyys.....	21
6	TUTKIMUSTULOKSET	23
6.1	Ohjaajien kokemuksia ryhmistä.....	23
6.2	Ohjaajien kokemuksia toiminnasta tyttöjen kanssa.....	25
6.3	Ohjaajien kokemuksia toiminnasta poikien kanssa.....	25
6.4	Ryhmien voimaannuttava vaikutus	26
6.5	Vuorovaikutustaitojen ja sosiaalisen taitojen kehittyminen	28
6.6	Tuki koulun käynnille	29
6.7	Kehittämisehdotuksia Jatkoloput Oy:lle	30
7	POHDINTA.....	32
	LÄHTEET	35
	LIITE 1. HAASTATTELURUNKO	38
	LIITE 2. ESIMERKKI ABSTRAHOINTITÄULUKOSTA	40

1 JOHDANTO

Kun tutkitaan syrjäytymistä ja yhteiskunnan hyvinvoinnin ulkopuolisuutta, on huono-osaisuutta havaittavissa laajalti. Kansalaisbarometri, joka on tutkinut hyvinvointia, palveluita ja osallisuutta kansalaisten haastattelun pohjalta, on haastatellut täysi-ikäisiä suomalaisia kysymällä heiltä Kuinka usein olet tuntenut itsesi huono-osaiseksi? Tutkimuksessa on tarkasteltu huono-osaisuuden kasautumista useiden eri muuttujien avulla. Huono-osaisuudeksi ymmärretään tutkimuksessa puutteet esimerkiksi seuraavissa: fyysinen terveys, henkinen vireys, taloudellinen tilanne, sosiaaliset suhteet, asumismuoto, perhetilanne, opiskelu tai työttömyystilanne. Kansalaisbarometrin raportissa joka kolmas suomalainen tuntee itsensä vähintään silloin tällöin huono-osaiseksi. Vastaajista, jotka kokivat itsensä jatkuvasti tai usein huono-osaiseksi 43 prosenttia koki itsensä jatkuvasti syrjityksi ja ulkopuoliseksi. Koko väestön tasolla noin 70 000 täysi-ikäistä suomalaista koki itsensä usein tai jatkuvasti huono-osaiseksi tai syrjityksi. (Kansalaisbarometri 2011, 56–58.)

Entä mikä on tilanne nuorten keskuudessa? Nuorisolain (L 2006/72 § 2) mukaan Suomessa luokitellaan nuoreksi henkilö, joka on alle 29-vuotias. Tilastokeskuksen kehittämispäällikkö Pekka Myrskylä on tutkinut vuonna 2010 syrjäytyneiden nuorten tilannetta Suomessa Elinkeinoelämän Valtuuskunnan EVA Analyysissä ”Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret?” Syrjäytyneeksi hän luokittelee sellaiset nuoret, jotka ovat jääneet peruskoulun jälkeen ilman lisäkoulutusta ja ovat työvoiman ulkopuolella. Syrjäytyneitä 15–29-vuotiaita nuoria oli vuonna 2010 yhteensä noin 51 300, joka on noin 5 prosenttia kaikista tämän ikäisistä nuorista. Tästä valtaosa eli yli 32 000, on nuoria jotka eivät näy missään tilastoissa, sillä he eivät ole rekisteröityneet edes työttömiksi työnhakijoiksi. Todellisuudessa näistä nuorista ei ole mitään tietoa, mitä he tekevät tai keitä he ovat. Vain vajaa 19 000 nuorista syrjäytyneistä oli työvoimahallinnon rekisterissä työnhakijoina. Analyysistä selviää, että koulutus olisi ensisijainen keino ehkäistä syrjäytymistä. Ulkopuoliseksi tai työttömiksi päätyneistä nuorista valtaosa eli 80 % ei myöhemminkään suorita perusastetta korkeampaa tutkintoa. (Myrskylä 2012, 2–8.)

Yleinen käsitys saattaa olla, että syrjäytyminen lisääntyy koko ajan, mutta todellisuudessa määrä on lisääntynyt vain vähän tai pysytellyt suhteellisen tasaisena viime vuosina. Määrä on silti hälyttävän suuri. Syrjäytyneet eivät myöskään ole vuodesta toiseen samoja henkilöitä, sillä viiden vuoden kuluessa 60 % syrjäytyneistä nuorista siirtyy töihin tai opiskelemaan, 40 % pysyy syrjäytyneenä. Nuorten syrjäytyminen on todellinen ja vakava ongelma. Jotta ongelmaan voisi puuttua tehokkaasti, on tiedettävä mahdollisimman tarkasti, keitä syrjäytyneet nuoret ovat. Syrjäytyneistä nuorista lähes neljännes on maahanmuuttajataustaisia. Vieraskielisistä kouluttamattomista nuorista joka kolmas on syrjäytynyt – kantaväestöön kuuluvista syrjässä on joka kahdeksas. Syrjäytyminen on siis läheisesti maahanmuuttoon ja kotouttamiseen liittyvä ongelma. Jos syrjäytyneistä lähes neljännes on maahanmuuttajataustaisia, on asukasmäärään rinnastettuna heidän syrjäytymisriskinsä kolminkertainen kantaväestöön verrattuna. (Myrskylä 2012, 4–6.)

Raportista selviää myös, että syrjäytymisriskiin vaikuttaa asumismuoto ja perhetausta. Syrjäytyminen on myös voimakkaasti periytyvää ja perheen sosioekonominen taso ja vanhempien koulutus vaikuttavat suoraan lasten syrjäytymisriskiin. Myös sukupuoli vaikuttaa esimerkiksi niin, että syrjäytyneiden nuorten isistä noin puolella ei ole muuta koulutusta kuin perusasteen koulutus ja vajaalla puolella ammattikoulututkinto. Äideillä vastaavasti lähes kaikilla on vain perusasteen tai keskiasteen koulutus. Syrjäytymisen juuret ovat syvällä lapsuudessa ja perheen sisäisissä ongelmassa. Esimerkiksi huostaanotetuista moni putoaa. Suomessa oli vuonna 2010 avohuollossa on noin 80 000 15–29 -vuotiasta nuorta. Taustalla voi olla se, ettei vanhempia ole lainkaan tai että heillä on ongelmia, kuten työttömyyttä, varattomuutta, sairautta, päihderiippuvuuksia, jopa väkivaltaista käyttäytymistä, hyväksikäyttöä tai muuta rikollisuutta, jotka estävät lapsesta huolehtimisen ja lapsi tai nuori voi olla lastensuojelun asiakkaana. (Myrskylä 2012, 6–7.)

Nuori voi olla sijoitettuna huostaanoton perusteella tai avohuollon tukitoimena. Lastensuojelun avohuollon tukitoimena nuori voi asua laitoksessa, ammatillisessa perhekodissa, sijaisperheessä, kotona tai vaikkapa jonkun tuttavan tai sukulaisen luona (Lastensuojelulaki L 2007/417, § 38, 49 ja 50). Työelämän aloittamisen edellytyksenä on riittävän koulutuksen hankkiminen, joten innostus ja motivaatio koulutuksen hankkimiseen pitäisi olla perusasteen jälkeen olemassa. Sijaishoidossa oleminen vaikuttaa tutkitusti nuoren koko myöhempään elämään. Huostassaolleista vain kymmenen prosenttia suorittaa lukion, kun muista nuorista sen suorittaa yli puolet. Myös pitkään jatkuva ulkopuolisuus, jopa asunnottomuus, vaivaa heitä paljon enemmän kuin muita nuoria. Huostaanotetuista nuorista suurimmassa syrjäytymisvaarassa ovat teini-iässä kodin ulkopuolelle sijoitetut pojat, jotka ovat olleet monessa sijoituspaikassa tai laitoshoidossa selviää Myrskylän (2012, 8–9) raportista.

Opinnäytetyössä tutkin sitä voiko lastensuojelun avohuollon ja ammatillisten tukihenkilöiden tuottamalla harrastus- ja liikuntatoiminnalla olla merkitystä siihen, että nuori voimaantuisi olemalla mukana toiminnassa ja pärjäisi paremmin yhteiskunnassa, sekä voiko toiminnalla olla syrjäytymistä ehkäisevää vaikutusta. Yksi tällaista toimintaa järjestävä yritys on kuopiolainen lastensuojelupalveluita tuottava yritys Jatkopolut Oy, joka on opinnäytetyössä myös toimeksiantajana. Se tarjoaa monipuolisia lastensuojelun avo- ja sijaishuollon palveluita lapsiperheille sekä nuorille. Työmuotoina ovat ammatillinen tukihenkilötoiminta, perhetyö, tuettu asuminen, lastensuojelutarpeen arviointi, valvotut tapaamiset sekä vastaanottokotitoiminta.

Jatkopolut Oy järjestää ohjattuja toiminnallisia ryhmiä, joihin kaikki heidän asiakkaansa voivat osallistua. Toiminnassa on tarkoituksena tukea nuoren harrastustoimintaa ikätasoon sopivalla tavalla. Toiminnassa on tarkoitus, että nuoren sosiaaliset taidot kehittyisivät ja positiivisten kokemusten kautta hänen itsetuntonsa vahvistuisi. Opinnäytetyössä perehdyin lastensuojelun avohuollon tukitoimiin tämän yhden osa-alueen, ammatilliseen tukihenkilötoiminnan kautta. Tukihenkilöiden järjestämät toiminnalliset ryhmät sisälsivät yhteistä tekemistä, illanviettoja ja liikunnallista toimintaa. Hyödynsaajana opinnäytetyöprosessissa on Jatkopolut Oy, joka saa tietoa ja kehittämisohdotuksia toiminnallisiin ryhmiin liittyen. Työn avainkäsitteet ovat voimaantuminen, syrjäytymisen ehkäisy ja lastensuojelun avohuolto.

2 SYRJÄYTYMISEN SYITÄ JA POHDINTAA SEN TAUSTATEKIJÖISTÄ

Suomalainen koulutusjärjestelmä erityisopetusjärjestelmineen on kansainvälisestikin arvioituna maailman huippuluokkaa. Se on järjestelmänä toimiva ja ottaa huomioon tehokkaasti oppimiseroja ja tarjoaa erityisopetusta monella sektorilla. Silti lukemisen ja matematiikan perustaidot näyttävät jäävän perusopetuksen aikana heikoiksi liian monilla. (Reivinen & Vähäkylä 2013, 88.) Miljoonasta nuoresta vajaalla puolella on taustalla vain perusasteen koulutus ja 30 vuoden iässä joka viides mies ja joka kymmenes nainen on vain perusasteen koulutuksen varassa. Jos kouluttautumista ja työhön sijoittumista pidetään yhtenä suurimpana tekijänä syrjäytymisen syyksi, ei siis maineikas koulujärjestelmämme ole onnistunut ohjaamaan joka viidettä poikaa ja joka kymmenettä tyttöä minkäänlaisiin opintoihin. (Myrskylä 2012, 8.)

Lukemisen ja kirjoittamisen oppimisvaikeuksia on noin viidellä prosentilla koululaisista. Matematiikan oppimisvaikeudet ovat suunnilleen yhtä yleisiä. Viholainen, Aro, Koponen, Peuru & Aro (2013, 88–89) toteavat teoksessa *Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen*, että oppimisvaikeudet vaikuttavat myöhemmässä elämässä omaan pystyvyyteen, oppimisasenteeseen, itsetuntoon ja haluun ponnistella eteenpäin yhteiskunnan koulutus- ja työmarkkinoilla. Suomessa, joka on PISA-suurvalta, jää suuri joukko nuoria perusasteen jälkeen koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle tai heillä on vaikeuksia jatko-opiskeluissa. (Viholainen ym. 2013, 88.)

Alpo Heikkinen, valtiotieteen lisensiaatti erikoisalanaan lapsi- ja nuorisososiaalityö, on tutkinut lastensuojelun asiakkaana olevien nuorten murrosikäisten poikien ryhmätoimintaa. Heikkinen totesi tutkimuksissaan, että koulu on merkittävä poikien tunne-elämää säätelevä tekijä. Pojille on tärkeää kuulua kouluyhteisöön täysivaltaisena ja leimaamattomana normaalijäsenenä. Pojat myös kokivat, että he eivät koulussa saaneet riittävästi tai ajoissa tarpeeksi henkilökohtaista erityisopetusta tai tukea ja se oli merkittävä estävä muutostekijä. Yhteisen ryhmätoiminnan ja erityisopetuksen tuki vähensivät poikien muiden hyvinvointipalveluiden käyttöä. Se taas oli hyvänä ponnahduslautana sille, että myöskään myöhemmässä elämänvaiheessa he eivät tarvitsisi niin voimakkaasti pysyviä tai väliaikaisia lastensuojelupalvelun toimenpiteitä. Ryhmäprosessin aikana pojat oppivat kommunikoimaan ja antamaan ongelmilleen nimiä, mikä vähensi heidän psyykkistä räsitustaan koulutyöskentelyssä. (Heikkinen ym. 2007, 40–41, 60.)

Syrjäytymiseen ajavat riskit voivat kasautua, mutta myös väistyä ajan kuluessa. Osallisuuden ja kiinnittymisen käsitteen, engagement, mukaan osallisuudella ja kiinnittymisellä on useita ulottuvuuksia, esimerkiksi kouluympäristössä. Ulottuvuuksia ovat havainnoitavan käyttäytymisen taso, jossa sitoudutaan tehtävien tekemiseen ja yhteisön sääntöihin sekä läsnäoloon. Tunnetason kiinnittyvyys kertoo miten oppilas kokee kuuluvansa yhteisöön ja kokee koulunkäynnin merkitykselliseksi tulevaisuudelleen. Kognitiivisella ja motivaation tasolla voidaan tarkastella työskentelytapoja, aktiivisuutta, sinnikkyyttä, toiminnanohjausta ja oppilaan minä-käsitystä. Kaikkiaan osallisuus ja kiinnittyminen ovat yhteydessä oppilaan kokemuksiin ympäröivästä yhteisöstä. Myös ympäröivän ammatillisen henkilö-

kunnan tapa ja taito toimia oppilaan tasolla on merkittävää oppilaan osallisuuden ja kiinnittymisen kannalta. Oppilaan kokemus kouluyhteisöön kuulumisesta ja opettajien myönteinen tuki ja oppilaan subjektiivinen kohtaaminen edistävät oppilaan osallistumista oppimiseen ja myönteiseen asenteeseen koulunkäyntiä kohtaan. Se taas ennustaa parempaa koulumenestystä ja pienentää riskiä jättää koulu kesken. (Poikkeus, Rasku-Puttonen, Lerkkanen, Kuorelahti, Siekkinen, Kiuru & Nurmi 2013, 111–113.)

Syrjäytymisen ehkäisyssä ei olekaan syytä keskittyä ainoastaan etsimään syrjäytymisen syitä. Pitäisi keskittyä vastaavasti etsimään keinoja, jotka lisäävät kiinnittymisen ja osallisuuden kokemuksia ja saisivat oppilaan osallistumaan kouluyhteisössä, ponnistelemaan opiskelussa tavoitteita kohti ja uskomaan omiin kykyihinsä. Positiivisten kokemusten kautta voi onnistua koulussa myös saamalla onnistumisia kouluajan ulkopuolella ja vapaa-ajalla eikä ainoastaan kouluympäristössä. Jotkut oppilaat voivat hyötyä enemmän muusta kuin koulun sisäisestä toiminnasta, esimerkiksi osallisuudesta muissa yhteisöissä tai ympäristöissä. Siksi on tärkeää saada tietoa oppilaan osallisuuden ja kiinnittymisen kokemuksista useilla rinnakkaisilla menetelmillä ja viedä tarkastelua myös koulumaailman ulkopuolelle harrastustoimintaan, perheeseen ja ulkopuoliseen kaveritoimintaan. Eli olisi tärkeää kohdata ja ymmärtää jokainen oppilas yksilönä ja luoda yksilöllisiä kehityspolkuja ja kehittää toimivia interventiomalleja. (Poikkeus ym. 2013, 111–114.)

Yksi keino koulumaailmasta kokonaan syrjäytyneiden nuorten koulunkäynnin käynnistämiseksi uudelleen on kotikoulu. Heleniuksen mallissa koulumaailmasta kokonaan syrjäytyneet nuoret kävivät kuntien ostopalveluna koulua kotona oman opettajan johdolla. Kotikoulussa opiskelevien nuorten koulunkäynnin tukemiseksi ja koulunkäynnin aloittamiseksi uudelleen oli käytetty kaikki mahdolliset keinot sosiaalihuollon palveluista koulun omiin keinoihin. Perheet olivat olleet lopullisesti väsyneitä vuosia jatkuneisiin palavereihin ja kulkemiseen luukuilta toiselle sekä siihen, että heidän lapsensa olivat siirtyneet laitoksista toisiin. Heleniuksen mallissa nuori asuu kotona ja saa tarvittavan opetuksen arvointeineen kotiympäristössään. Ainoastaan päättötodistus kirjoitetaan siellä koululaitoksessa, missä nuori on viimeisimmäksi opiskellut, jotta tukimuoto ei jäisi leimaamaan nuoren historiaa. Tätä koulunkäyntimallia tarjotaan nuorille viimeisenä lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Tämä malli on myös mahdollistanut eläkkeelle siirtyneille opettajille mahdollisuuden jatkaa työuraansa kotikoulun opettajana. (Ikonen 2013, 87.)

3 VOIMAANTUMINEN, VUOROVAIKUTUSTAJDOT JA LASTENSUOJELUN ASIAKKUUS

Juha Siitosen väitöskirjassa Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua määritellään voimaantumiskäsitteelle synonyymiksi sisäinen voimantunne ja englanniksi empowerment. Jotkut tutkijat ovat käyttäneet empowerment-käsitteestä suomennosta mm. valtautuminen/valtauttaminen, valtaistuminen tai valtuuttaminen. (Siitonen 1999, 60.) Sisäisen voimantunteen saavuttamisessa vapaus ja itsenäisyyden kokeminen ovat prosessin alusta alkaen keskeisessä asemassa. Siitonen määrittelee sisäisen voimantunteen kategorioiksi seuraavat: vapaus, vastuu, arvostus, luottamus, konteksti, ilmapääri ja myönteisyys. Ne ovat hyvin läheisesti toisiinsa kytkeytyneinä ja merkityssuhteessa keskenään. Sisäinen voimantunne, voimaantuminen, voi estyä tai jäädä rakentumatta jos näissä kategorioissa on ratkaisevia puutteita. Ihanteellisessa tilanteessa kaikki sisäisen voimantunteen kategoriat tukevat ihmisen voimavarojen kasvua. (Siitonen 1999, 60–61.) Voimaantuminen tapahtuu ihmisessä itsessään ja se on sidoksissa ihmisen omaan haluun, omien tavoitteiden asettamiseen ja siihen kuinka ihminen näkee itsensä. Voimaantuminen näkyy luottamuksena omiin mahdollisuuksiinsa. Uskonnus itsestä ja omista mahdollisuuksista rakentuu toisten kanssa toimiessa. (Siitonen 1999, 117–118.)

Melanie Nind ja David Hewitt (2011, 12) kertovat teoksessa Voimauttava vuorovaikutus kuinka ihmiset kommunikoivat toistensa kanssa monimutkaisemmilla tavoilla kuin muut elolliset olennot. Vuorovaikutus on puhutun kielen lisäksi monisäikeinen ulottuvuus. Vuorovaikutusta ovat puheen lisäksi ilmeet, eleet, kehon kieli, fyysiset kontaktit vain muutamia mainiten. Ihmisten vuorovaikutustaidot mahdollistavat koko yhteiskunnan ja kulttuurien olemassaolon. Nind ja Hewitt kehoittavat kysymään itseltään miten paljon päivittäisestä vuorovaikutuksesta on sellaista, ettei siitä synny mitään näkyvää tulosta tai se ei johda mihinkään. Vuorovaikutusta tapahtuu koko ajan ja huomaamattomasti aina kun olemme tekemisissä ihmisten kanssa.

Vuorovaikutustaidot opitaan jo varhaisella iällä. Jo vauvana ollessa ensimmäisen elinvuoden aikana vauva oppii vuorovaikutuksesta valtavasti olemalla toisen ihmisen kanssa läheisessä kontaktissa. Oppimistapahtuma on hyvin monimutkainen prosessi ja vaatii meiltä aikuisilta paljon. Pikkuhiljaa vuorovaikutustilanteet päivittäisessä arjessa tulevat pidemmiksi ja vähitellen vuorovaikutus vaihtuu lapsen vanhetessa kommunikointiin ja puhumiseen. Kyky olla vuorovaikutuksessa ja kommunikoida kehittyy läpi koko elämän. Lapsuusaikana opitut ja koetut kiintymyssuhteet ja tapa kommunikoida ja olla vuorovaikutuksessa näkyvät meissä kaikissa elämän varrella. (Nind & Hewitt 2011, 12–19.) Heinämäkikin toteaa, että pienen lapsen kehityksessä saadaan muutosta aikaan pienillä muutoksilla, mutta jos tuen tarpeen annetaan syventyä, niin myöhemmässä iässä tarvitaan monitahoisia ja pitkäkestoisia interventioita asioiden korjaamiseksi (Heinämäki 2005, 10). Yleensä apua tarvittaessa käännetään omien läheisten puoleen. Näitä ovat perhe, ystävät ja tuttavat. Jos lähipiiriä ei ole tai se on nykyisen kiireellisen elämänrytmin vuoksi vaatimaton, käännetään yhä useammin viranomaisavun puoleen. Ihmisillä on mahdollisuus hakea ja saada monenlaista ammatillista apua. Yhteiskunnan auttamisrakenne koostuu julkisista palveluista, vapaaehtoisesta tuesta ja lähipiirin tarjoamasta avus-

ta. Julkisilla sosiaali- ja terveystalvueluilla onkin suuri merkitys yhteiskunnan nykyisessä auttamisjärjestelmässä. (Korhonen 2005, 8.)

Häiriöt ja ongelmat vuorovaikutuksessa ja kiintymissuhteessa lapsen kehitysvaiheissa heijastuvat koko loppuelämään. Esimerkiksi monilla sijoitukseen tulevilla lapsilla on takanaan vähintään yksi kiintymyssuhteen katkos, joka on merkittävä elämäntapahtuma ja ongelma kenelle tahansa. Nuori, joka jossain elämänvaiheessa joutuu sijoitetuksi tai saa lastensuojelun johdosta vaikkapa avohuollon tukitoimia, on saattanut jossain elämänvaiheessa jäädä paitsi turvallisesta ja tyydyttävästä vuorovaikutuksesta tai kasvua ja kehitystä tukevasta kiintymyssuhteesta. Myöhemmässä elämänvaiheessa asioita korjattaessa ja aloittaessa tarvittaessa uudelleen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteiden kanssa työskentelyä, asettaa se lapsen tai nuoren kanssa työskenteleville lastensuojelun työntekijöille tai muille aikuisille paljon odotuksia ja vaatimuksia ammattitaidon suhteen. (Sinkkonen 2012, 273.)

Sinkkonen ja Kalland peräänkuuluttavat myös sitä, että kiintymyssuhteen uudelleenrakentamista hankaloittaa jos nuori on ollut sijoitettuna useita kertoja eri paikkoihin ja kiintymyssuhteet ovat katkeilleet. Heidän tutkimuksissaan on nuorilla havaittu organisoitumatonta kiintymyssuhdehäiriötä ja reaktiivista kiintymyssuhdehäiriötä, jotka vaativat aina hoidollista puuttumista. Heidän mielestään sijoitusten suunnittelussa pitäisi osata paremmin ottaa huomioon kiintymysnäkökulmat ennen kaikkea pysyvyyden periaatteen näkökulman kannalta. Eli jos vanhemmat tai esimerkiksi sijaisperhe eivät voi selviytyä tuettuna lapsen hoitamisesta, pitäisi uusi sijoituspaikka olla pitkäaikainen ja pysyvä ettei kiintymyssuhde katkeaisi mahdollisessa paikan vaihdoksessa uudelleen. (Sinkkonen & Kalland 2003, 171–173.)

Lastensuojelulain mukaan lapsella on oikeus turvalliseen kasvu-ympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 1). Laki velvoittaa kuntia järjestämään yksilö- ja perhekeskeistä lastensuojelua jos nämä olosuhteet eivät lapselle toteudu omassa perheessä. Lastensuojelun avohuolto astuu tässä vaiheessa merkittävään rooliin, sillä laissa kerrotaan, että lapsen asumista kotona pyritään aina pitämään ensisijaisena vaihtoehtona. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 4.) Samoin avohuollon tukitoimia pyritään käyttämään mahdollisimman tehokkaasti, jotta mahdolliselta sijoitukselta vältyttäisiin. Avohuollon tukitoimena järjestettävät toiminnalliset ryhmät ovat yksi keino ja mahdollisuus lastensuojelun asiakkaana oleville nuorille kasvaa ja harrastaa turvallisessa ympäristössä ja oppia sosiaalisia taitoja ammattilaisten ohjauksessa. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 37.)

Irja Mikkonen kirjoittaa vertaistuesta niin, että vertaistuki auttaa yksilöitä selvitymään jokapäiväisistä askareista vaikka vertaistuen merkitys korostuu kriiseissä ja onnettomuuksissa. Vertaistuki voi olla avuksi siinä, että samanlaisia kokemuksia kokeneet nuoret voivat oppia toisiltaan ja auttaessaan toisiaan he myös auttavat itseään, tapahtuu voimaantumista. Vertaistuen antaminen ja saaminen edellyttää luottamuksellista yhteisöä ja ilmapiiriä ja niitä toiminnalliset ryhmät juuri ovat. Vertaistukiryhmissä saadaan uusia ystäviä ja jopa ihastutaan. Ryhmätoiminnassa vertaistuesta on hyötyä. Sillä toisella nuorella voi olla samankaltainen tarina taustalla. (Mikkonen 2013, 159–162.)

4 LASTENSUOJELU JA AVOHUOLLON TUKITOIMET

Lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 1). Lastensuojelulaissa lapsena pidetään henkilöä, joka on alle 18-vuotias ja nuorena henkilöä, joka on 18–20-vuotias (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 6). Lastensuojelun keskeisenä periaatteena on edistää lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelussa pyritään myös tukemaan henkilöitä, jotka ovat mukana lapsen arjessa, kasvatuksessa ja huolenpidossa. Varhainen puuttuminen riittävän ajoissa havaittuihin ongelmiin ja pyrkimys ehkäistä lapsen perheessä olevia tai kehittyviä ongelmia on keskeistä lastensuojelun periaatteissa. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 4).

Lasta myös kuunnellaan iästä riippumatta hänen asioissaan ja lastensuojelua ja lastensuojelun tarvetta arvioitaessa onkin aina ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu, johon myös Yhdistyneiden Kansakuntien tekemä lasten oikeuksien yleissopimus velvoittaa (Unicef 2009). Laissa on myös määriteltä, että 12 vuotta täyttäneelle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa. Lastensuojelu voi olla joskus raskasta puuttumista perheen elämään ja arkeen ja ensisijaisesti olisikin käytettävä avohuollollisia tukitoimia, jollei lapsen etu muuta vaadi. Jos kuitenkin lapsen etu vaatii sijoitusta kodin ulkopuolelle, on aina tavoitteena perheen jälleen yhdistäminen niin pian kuin mahdollista. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 4 ja 20.) Sirpa Taskinen toteaa lastensuojelulain soveltamisoppaassa, että lastensuojelun päätavoitteena on vastata lapsen tarpeisiin ja poistaa esteitä hänen kehityksen tieltään (Taskinen 2010, 173).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastoraportti lastensuojelusta vuonna 2013 kertoo, että vuonna 2013 sijoitettiin kiireellisesti 4 202 lasta. Määrä on kasvanut koko ajan. Huostassa olleiden määrä 10 735 pysyi aiemmalla tasolla. Kaikkiaan kodin ulkopuolelle oli sijoitettuna 18 022 lasta ja nuorta. Heistä poikia oli hieman yli puolet. Sijoituksista hieman yli puolet oli sijoitettu sijaisperheisiin. Lastensuojeluilmoitukset koskivat kaikkiaan 64 471 lasta. Lastensuojelun avohuollon asiakkaana oli 88 795 lasta ja nuorta. Näistä uusien asiakkaiden osuus oli 43,3 prosenttia (38 477). Avohuollon asiakasmäärä kasvoi pari prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Ensimmäistä kertaa elämässään kiireellisesti sijoitettujen tai huostaanotettujen lasten määrä on ollut erityisen voimakasta uuden lastensuojelulain tultua voimaan 1.1.2008. Suomessa sijoitetaan kiireellisesti noin 4 000 lasta vuosittain. Se merkitsee sitä, että joka päivä noin kymmenen lasta sijoitetaan pois omasta kodistaan. Sijoitusta on voinut edeltää avohuollollisia tukitoimia sekä sijoituksen purkaannuttuakin voivat avohuollon tukitoimet tulla kysymykseen. (THL 2015.) Leeni Ikonen (2013, 23) toteaa, että lastensuojelun toiminta koskettaa lapsen ja hänen läheisensä huomioon ottaen vuosittain satoja tuhansia ihmisiä Suomessa. Siinä valossa lastensuojelun avohuollon tukitoimet ja lastensuojelun ammattilaisten ja palvelua tuottavien yritysten osaaminen, tarjonta ja laatu ovat ison haasteen edessä. Lastensuojelun soveltamisoppaassa mainitaankin, että lastensuojelun asiakasperheiden kanssa työskenteleminen on työntekijöille emotionaalisesti raskasta ja myös työntekijät tarvitsevat tukea ja ohjausta. Työnantajan ja työyhteisön tuki on ensiarvisen tärkeää ja lisäksi säännölliset ja tarpeen mukaan to-

teutettavat työohjaukset ovat lastensuojelun työntekijöille edellytys työn onnistumiselle. (Taskinen 2010, 175.)

Elina Pekkarinen (2006) on Pro gradu - tutkielmassaan haastatellut 16-vuotiaita tyttöjä, jotka olivat osallistuneet lastensuojelun avohuollon tukitoimena järjestettyyn ryhmätoimintaan. Tutkimuksessaan hän oli tullut tulokseen, että ryhmätoiminta ei ole patenttiratkaisu kaikille lastensuojelun tarpeessa oleville nuorille. Onnistuessaan toiminta voi kuitenkin olla merkityksellinen, tarjota osallisuuden kokemuksia ja tarjota uusia ulottuvuuksia työntekijöiden ja asiakkaiden väliselle vuorovaikutukselle. Ryhmässä vuorovaikutussuhteet toimivat väliin tulevana komponenttina, jonka avulla voidaan pyrkiä vaikuttamaan myös yksilön tajunnallisuuteen. Parhaassa tapauksessa ryhmän avulla voidaan käynnistää yksilön sisäinen dialogi, jolloin hän pääsee yhteyteen itsensä kanssa. Pekkarinen toteaa, että vain yksilö itse voi määrittellä, parantaako prosessi hänen subjektiivista hyvinvointiaan. Tutkimuksen tuloksena hän totesi, että ryhmätoiminta toimi kannustavana ja korjaavana työmenetelmänä, jonka taustalla vaikuttavat jatkuvuus, säännöllisyys ja vertaisuus. (Pekkarinen 2006, 101, 127.)

Kalle Laanterä ja Tuomas Tahvanainen (2009, 50–54) saivat opinnäytetyötutkimuksessaan ”On tää elämää” toiminnallinen poikaryhmä lastensuojelun avohuollon palveluna samankaltaisia tuloksia. Toiminnalliset ryhmät oli koettu monella tavoin hyödyllisiksi. Tuloksissa todetaan, että poikien itsetuottamus ja positiivisuus oli lisääntynyt. Ryhmien myötä pojat olivat muuttuneet avoimemmiksi ja heidän yleinen olemuksensa oli muuttunut positiivisempaan suuntaan. Poikien perheissä koettiin tärkeäksi myös se, että pojat olivat saaneet uusia kavereita ryhmien sisältä ja he toimivat yhdessä sen jälkeen myös vapaa-ajallaan. Koulunkäynnissä oli myös nähty positiivisia muutoksia ja koulutyöstä oli alettu ottaa enemmän vastuuta. Pojat olivat muuttuneet kärsivällisemmiksi ja toisten huomioon ottaminen myös kotiooloissa oli lisääntynyt. Tärkeäksi nähtiin, että pojilla oli mielekästä ja säännöllistä ja selkeää aikuisten ohjaamaa tekemistä, koska kenelläkään ryhmän pojista ei ollut säännöllisiä harrastuksia. Lähes kaikki huoltajat olivat olleet tyytyväisiä etenkin uusiin kaverisuhteisiin, joita ryhmässä oli luotu.

Heikki Waris instituutin lastensuojelun avohuollon ryhmätoimintaa tutkinut työryhmä on määritellyt seuraavasti lastensuojelun ryhmätoiminnan ja kehittämistavoitteet:

Lastensuojelun avohuollon ryhmätoiminta on sosiaalityön ammattilaisten ohjaamaa vertaisryhmiin kohdistuvaa, toiminnallisiin ja terapeuttisiin työmenetelmiin perustuvaa säännöllisesti järjestettävää palvelua. Ryhmätoimintaa on järjestetty erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille ja nuorille yhteistyössä eri hallintokuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Kehittämiskohteena ovat ryhmien arviointi ja ryhmissä käytetyt työmenetelmät ja työvälineet sekä dokumentointi. Hallinnollisesta näkökulmasta tavoitteena oli ryhmätoiminnan vakiinnuttaminen osaksi lastensuojelun perustyötä. (Heikkinen ym. 2007, 5.)

4.1 Lastensuojelun avohuolto ja avohuollon tukitoimet

Lastensuojelun avohuollon toimista on saatavilla melko paljon materiaalia ja tutkimuksia. Avohuolto onkin valtavan laaja käsite. Avohuolto tarkoittaakin lastensuojelun osalta käytännössä kaikkia muita toimia kuin lapsen huostaanotto. Lista toimista on pitkä, mutta laissa on lueteltu avohuollon tukitoimina esimerkiksi kotipalvelu, vertaisryhmätoiminta, tukihenkilötoiminta, päivähoitopalvelut, kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut, perhetyö ja perhekuntoutus, loma- ja virkistystoiminta, harrastusten tukeminen tai lähes mikä vaan lasta ja perhettä tukeva toiminta. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 36.) Tutkimukset ja opinnäytetyöt aiheesta ovat keskittyneet esimerkiksi eri kaupunkien tai kuntien tuottamiin lastensuojelun avohuollon palveluihin ja lähinnä esitelleet niiden toimintoja. Varsinaisesti liikunnan ja harrastetoiminnan merkityksestä tukitoimena esimerkiksi lastensuojelun avohuollon asiakkaana oleville nuorille on tehty aika vähän tutkimuksia tai ne ovat keskittyneet liikunta-alalla opiskelevien tutkimustöihin. Siltä osin tutkimus tuottaa vähän uutta tietoa ja on myös materiaalin vähyyden vuoksi haasteellinen toteutettava.

Jos lastensuojelun tarve ei edellytä lapsen kiireellistä sijoitusta kodin ulkopuolelle, mutta lastensuojelun muoto on kuitenkin selvitettävä, aletaan järjestellä avohuollon tukitoimia. Laissa sanotaan, että sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on ryhdyttävä avohuollon tukitoimiin viipymättä, kun lastensuojelun tarve perheessä on todettu. Tällaista tarvetta syntyy, jos lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä, tai jos lapsi käyttäytymisellään vaarantaa omaa terveyttään tai kehitystään. Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea ja vahvistaa vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatuskykyä ja mahdollisuuksia. (Lastensuojelulaki L 2007/417, § 34).

Avohuollon tukitoimia toteutetaan mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä lapsen ja vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. Yksi tyypillinen väliintulo tilanteessa, jossa lastensuojeluilmoitus on johtanut toimenpiteisiin avohuollon tukitoimin, on perhetyö. (Lastensuojelulaki L 2007/417, § 36). Perhetyössä kunnan sosiaalityöntekijä ottaa yhteyttä alueen perhetyön yksikköön ja perhetyöyksikössä aletaan sopia perheelle sopivia perhetyöntekijöitä, jotka sopivat perheen kanssa tapaamisen. Esimerkiksi Kuopion lastensuojelun perhetyössä ensimmäisen tapaamisen voi tehdä perhetyöyksikön aloitustiimi, joka kartoittaa tapaamisessa minkälaisesta avusta tai tuesta perhe voisi hyötyä. Joskus tilanne voi myös selvitä jo aloitustiimin tapaamisessa ja tarvetta jatkotyöskentelylle ei synny. Mahdollinen kiireellinen jatkotyöskentely alkaa intensiivisen lastensuojelun perhetyön kanssa. Tapaamisessa kartoitetaan tilannetta ja tehdään palvelusuunnitelma. Yleensä intensiivinen perhetyö tapaa perhettä ja perheen arkeen liittyviä henkilöitä alussa useita kertoja viikossa. Sen jälkeen työskentely perheessä harvenee välikartoitusten ja tilanteen mukaan. Intensiivinen perhetyö kestää yleensä muutamasta kuukaudesta puoleen vuoteen. Jos puolen vuoden aikana todetaan, että perhe tarvitsee edelleen tukea, mutta suuri huoli on jo väistynyt, voi työskentely jatkua tarvittaessa tavallisen lastensuojelun perhetyön kanssa ja sen työskentelyn kesto arvioidaan perheen tilanteen mukaan. (Kuopion kaupungin www-sivut.)

Avohuollon tuki voi olla tavallista apua arjen toiminnoissa. Se voi olla kotipalvelua, tukihenkilötoimintaa, perhetyötä tai muuta työskentelyä, kuten harrastustoiminnan järjestämistä tai hengähdyshetkien järjestämistä vanhemmille vaikkapa tukiperheen avulla. Perhetyössä ollaan mukana perheen arjessa niillä keinoilla mistä perhe eniten hyötyy. Avohuolto voi olla myös muunlainen järjestely, joka tukee perheen selviytymistä ja kuntoutumista. Esimerkiksi päivähoitopalvelut ovat tyypillisiä avohuoltopalveluja. Se voi myös olla vanhemmalle järjestettyä vapaa-aikaa, mikä auttaa perhettä jaksamaan. Käytännössä avohuollon tukitoimet voivat olla lähes mitä vain, mistä on apua perheen tilanteen parantamisessa. Yksi muoto auttaa perhettä on lasten osallisuuden ja toiminnan tukeminen kodissa ja sen ulkopuolella. Lasten harrastustoiminnan tukeminen sosiaalitoimen avulla on tyypillinen avohuollon tukitoimi suoraan lasten hyväksi. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 36.) Tällaista toimintaa järjestää esimerkiksi Jatkopolut Oy:n tukihenkilötoiminta. Ammatilliset tukihenkilöt järjestävät toiminnallisia ryhmiä yhdessä olon, harrastamisen ja liikunnan merkeissä. Jatkopoluilla toiminnallisiin ryhmiin osallistuminen voi olla yksi tavoite nuoren asiakassuunnitelmassa. Tähän palvelumuo-
toon perehdyn tarkemmin tässä opinnäytetyössä.

4.2 Sijais- ja jälkihuollon asiakkuus

Sijais- ja jälkihuollon asiakkaita ovat lapset ja nuoret, jotka on otettu sosiaalilautakunnan huostaan. Huostaanoton edellytyksenä on, että lapsen kasvuympäristö tai hänen oma toimintansa, esimerkiksi runsas päihteidenkäyttö tai syyllistyminen muuhun kuin vähäisenä pidettävään rikolliseen tekoon, vaarantavat vakavasti hänen terveen ja tasapainoisen kasvunsa ja kehityksensä. Tämän lisäksi huostaanoton edellytyksenä on se, etteivät avohuollon tukitoimet ole mahdollisia tai ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi ja sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. Huostaanotetut lapset sijoitetaan kotinsa ulkopuolelle joko laitos- tai perhehoitoon. Huostaanotto päättyy viimeistään silloin, kun lapsi täyttää 18 vuotta. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 75.)

Kunnan jälkihuoltovelvollisuus eli velvollisuus tukea nuorta sekä taloudellisesti että sosiaalisesti jatkuu myös tämän jälkeen siihen saakka, kunnes nuori täyttää 21 vuotta. Jälkihuoltovelvollisuus päättyy myös siinä tapauksessa, jos on kulunut yli viisi vuotta siitä, kun lapsi tai nuori on ollut viimeksi lastensuojelun asiakkaana. Jälkihuolto-oikeus on myös niillä lapsilla ja nuorilla, jotka on sijoitettu avohuollon tukitoimena ja sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja kohdistunut lapseen yksin. Jälkihuollossa tehdään asiakassuunnitelma, johon kirjataan jälkihuollon päättymisen jälkeen nuoren käytettävissä olevat palvelut ja tukitoimet sekä tarkoitus ja tavoitteet. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 75.)

Jälkihuollossa riittävän toimeentulon ja asunnon saanti ovat selviytymisen perusedellytyksiä ja ne on jälkihuollossa järjestettävä jos nuoren kuntoutuminen sitä edellyttää. Muuta jälkihuoltoon kuuluvaa ovat esimerkiksi psykososiaalisen tuen antaminen kaikenlaiseen arjessa selviytymiseen, koulunkäynnin tai opintojen aloittamiseen liittyvä tuki, työllistymiseen liittyvät järjestelyt, harrastuksissa tukeminen, loma- ja virkistymahdollisuuksien tarjoaminen, vertaistukiryhmätoiminnot, kaikenlaiset itsenäistymiseen liittyvät rahankäytön opettelut sekä mahdollisuus aikuisen tukeen sijoituksen jälkeen, esimerkiksi tukihenkilötoimintana. (THL 2015.)

4.3 Jatkopolut Oy lastensuojelupalvelujen tuottajana

Jatkopolut Oy on Kuopiolainen lastensuojeluyritys, joka on perustettu vuonna 2007. Se tarjoaa lastensuojelun avo- ja sijaishuollon palveluita lapsiperheille sekä nuorille. Työmuotoja yrityksessä ovat ammatillinen tukihenkilötoiminta, perhetyö, tuettu asuminen, lastensuojelutarpeen arviointi, valvotut tapaamiset sekä vastaanottokotitoiminta.

Jatkopoluilla on yksiköitä Kuopiossa ja Varkaudessa. Kuopiossa Jatkopoluilla on laitos- ja avohuolto- palveluja ja Varkaudessa avohuoltopalveluja. Kuopion laitospalveluita on tarjolla kahdessa laitoksessa, jotka molemmat sijaitsevat Kuopion ydinalueilla. Sijoitukset näissä ovat yleensä lyhyitä, kiireellisiä ja arviointia vaativia, mutta myös pidemmät sijoitukset ovat mahdollisia. Toinen laitoksista tarjoaa sijoituspalveluita päihteitä käyttäville sekä muista riippuvuuksista, kuten esimerkiksi peliriippuvuudesta kärsiville nuorille, jotka tarvitsevat sijaishuollon tukea riippuvuuden lopettamiseksi.

4.4 Jatkopolkujen avohuoltopalvelut

Jatkopolkujen avohuoltotoiminta tarjoaa ammatillista tukihenkilötoimintaa ja tukihenkilöiden järjestämiä toiminnallisia ryhmiä, tuettua asumista, perhetyötä, valvottuja tapaamisia, perhetilanteen korjauksista, lastensuojelutarpeen arviointia ja läheisneuvonpitoa. Avohuoltopalveluita järjestetään pääasiassa kuntien toimeksiannosta ja palvelusuunnitelmat laaditaan yhteistyössä nuoren sosiaalihuollosta vastaavan viranomaisen kanssa. Kun kysyin avohuollon vastaavalta ostetaanko palveluita yksityisesti, kertoi hän sen olevan mahdollista, mutta selvästi harvinaisempi vaihtoehto. Seuraavaksi kerroin enemmän Jatkopolkujen avohuoltopalveluista.

4.4.1 Ammatillinen tukihenkilötoiminta

Ammatillinen tukihenkilötoiminta on monipuolista avohuollon tukipalvelua lastensuojeluasiakkaille. Ammatillinen tukihenkilö tapaa asiakastaan yhteistyössä sosiaalityöntekijän sekä perheen kanssa sovitulla tavalla. Työskentelyn sisältö ja tavoitteet suunnitellaan asiakkaan yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Ammatillista tukihenkilötyötä tehdään pääsääntöisesti asiakkaiden kotona, toimintaympäristöissä sekä elinympäristössä ja verkostoissa Itä-Suomen alueella. Työskentelyn aloitusneuvottelun jälkeen mietitään asiakkaalle sopiva työntekijä vastaamaan hänen tuen tarpeisiinsa.

Ammatillinen tukihenkilötoiminta tarjoaa tukea ja apua mm. koulunkäynnin haasteisiin, sosiaalisten taitojen ja itsenäistymisen harjoitteluun sekä harrastustoiminnan tukemiseen. Jatkopolkujen toimintaan kuuluvat säännölliset toiminnalliset ryhmät, joihin kaikkien asiakkaiden on mahdollisuus osallistua. Jatkopolut Oy tarjoaa asiakkailleen myös sosiaalipedagogista heivostoimintaa. Jos asiakkaalla on haasteita koulunkäynnissä, on oppimisen tukeminen mahdollista järjestää ammatillisen tukihenkilötoiminnan kautta. Ammatillinen tukihenkilötoiminta on monipuolista apua lastensuojelun avohuollon tukea tarvitseville asiakkaille. Ammatillinen tukihenkilö voi tarjota apua niin leikki-ikäiselle kuin itsenäistyvälle jälkihuolto-ikäisellekin.

Tukihenkilön kanssa toimitaan arjessa silloin, kun se nuorelle sopii, tai siellä missä nuori apua ja tukea tarvitsee. Toiminta on sosiaalisten taitojen harjoittelemista, koulunkäynnin tukemista, laitossijoituksen tai kodin ulkopuolelle sijoittamisen ennalta ehkäisyä, itsenäistymisen tukemista, syrjäytymisen ehkäisemistä, harrastustoiminnan tukemista tai keskusteluapua. Toiminnassa luodaan ilmapiiri, missä kummallakin osapuolella on mahdollisuus ilmaista luottamuksellisesti itseään ja keskustella avoimesti asioista. (Jatkopolut 2015.)

4.4.2 Jatkokojujen muut avohuollon palvelut

Jos nuori tarvitsee kokonaisvaltaista tukea itsenäistymiseen ja oman elämän opetteluun, voi yksi keino olla tuettu asuminen. Sillä voidaan mahdollistaa esimerkiksi laitossijoituksen keston lyhentäminen, tai ennaltaehkäisevänä työnä välttää sijoitus kokonaan. Tuetussa asumisessa myös opetellaan elämän hallintaa monella alueella sekä harjoitellaan yleisesti itsenäistymistaitoja ammattilaisten ohjauksessa. Tuettu asuminen voi toteutua yhteisöasunnossa tai tukiasunnossa. Yhteisöasumisessa asutaan useamman nuoren kanssa samassa asunnossa solumuotoisesti, jossa jokaisella on oma yksityinen huone, mutta yhteiset sosiaaliset tilat. Tukiasunto taas voi olla palveluntuottajan omistama vuokra-asunto, jossa nuori asuu itsenäisesti saaden tarvittavan tuen sopimuksen mukaan. Kaikissa tuetun asumisen muodoissa on nuorille räätälöity tuki käytettävissä kellon ympäri. Tuettu asuminen on turvallinen asumismuoto ja hyvä avohuollon tukitoimi nuorelle, joka tarvitsee tukea itsenäistymisvaiheessa. (Jatkopolut 2015.)

Jatkopolut Oy tuottaa myös perinteisiä lastensuojelupalveluita, kuten perhetyötä, valvottuja tapaamisia, perhetilanteen kartoitusta, lastensuojelutarpeen arviointia ja läheisneuvonpitoa. Kuntien sosiaalitoimet voivat ostaa näitä palveluita omien tukitoimiensa lisäksi, tai palveluja voidaan käyttää myös rinnakkain. Valvotut tapaamiset esimerkiksi ovat tyyppillisiä palveluita, joita kunnat ostavat oman lastensuojelun perhetyönsä lisäksi. Valvottuihin tapaamisiin tarvitaan usein neutraali ulkopuolinen tila, koska tapaamiset vanhempien luona eivät välttämättä onnistu. Valvotut tapaamiset voidaan järjestää myös toiminnallisissa ympäristöissä tai perheen kotona. Lastensuojelutarpeen arviointiin ja perhetilanteen arviointiin ja muihin tarvittaviin selvityksiin Jatkopoluilla on oma sosiaalityöntekijä, joka työskentelee yhdessä kunnan sosiaalityön kanssa. Perhetyössä työskennellään pääasiassa perheiden kotona. Perhetyön tavoitteet määritellään yleensä sosiaalitoimen kanssa ja työskentely tapahtuu tiiviissä yhteistyössä eri verkostojen kanssa. Perhetyön tavoitteena on ennaltaehkäistä tai korjata ongelmia perheessä. Lastensuojelupalveluiden ollessa kyseessä, on kuitenkin toiminnan fokuksena aina lapsi tai nuori. Perhettä siis tuetaan lapsen näkökulma huomioiden. (Jatkopolut 2015.)

4.4.3 Toiminnalliset ryhmät

Toiminnalliset ryhmät ovat yksi Jatkokojujen tuottama palvelu lastensuojelun asiakkaille. Toiminnallisiin ryhmiin voivat osallistua kaikki asiakkaat tarvittaessa perheineen. Toiminnalliset ryhmät ovat turvallinen tapa harjoitella sosiaalisia taitoja sekä tutustua toisiin lapsiin ja nuoriin aikuisen ohjauksessa. Tavoitteena toiminnallisissa ryhmissä on monipuolisen ja ikätasaisen harrastustoiminnan tu-

keminen, positiiviset kokemukset ja itsetunnon vahvistaminen, sosiaalisten taitojen harjoittelu. Tässä opinnäytetyössä kerrotaan jatkossa toiminnallista ryhmistä lyhenteellä ryhmät.

Jatkopoluilla viikoittain järjestettäviä ryhmiä ovat maanantain liikuntavuoro, jossa kokeillaan eri lajeja ja harjoitellaan motorisia taitoja, nuorten kahvit ja bändikerho. Liikuntavuoron suosikkilaji on ollut sähly. Kuukausittain järjestetään Jatkopolkujen omissa tiloissa tyttöjen sekä poikien iltoja eri teemoilla. Kuopiohallin voimisteluharjoitusalueella on volttimonttu. Siellä järjestetään kokoontuminen kerran kuukaudessa ja se on ollut yksi suosituimpia toimintoja toiminnallisissa ryhmissä. Toiminnot ryhmien osalta vaihtelevat siten, että jos kiinnostus toimintoa kohden hiipuu, suunnitellaan tilalle jotain uutta. Myös loma-aikoina järjestetään erilaisia tapahtumia lapsille, nuorille ja perheille. Lisäksi toiveisiin ja tarpeisiin vastataan järjestämällä yhteisiä kesä- tai talviretkiä, leirejä tai vaikkapa yhteisiä käyntejä paikallisten jääkiekko- tai jalkapallojoukkueiden peleihin. Liikunnalliset ryhmät toteutetaan Kuopion seudun tarjoamissa liikuntapaikoissa. Toiminnalliset ryhmät tulevat kyseeseen, kun lapsella tai nuorella on tarve harjoitella sosiaalisia taitoja turvallisessa ympäristössä aikuisen ohjauksessa. (Jatkopolut 2015.) Kaarina Mönkkönen (2005) on kirjoituksessaan Toiminnallinen vaikuttaminen pohtinut sitä, että herättääkö kaikki aktivointityö ihmisen toiminnallisuutta. Toiminnan käsitteiksi ammatillisen auttamistyön kannalta hän on tutkimuksessaan saanut esimerkiksi sisäisen palon, tahdon, toiset ihmiset, vaikuttamiskokemukset ja mahdollisuuden tekemisen kautta. Mönkkönen toteaa, että sitten kun tekeminen alkaa tuottaa toimintaa, ihminen on alkanut löytää omaehtoisen toiminnan alueita, joissa hän kokee osallistuvansa yhteisön toimintaan. (Mönkkönen 2005, 278, 285.)

Liikunnallisia ryhmiä Jatkopoluillakin on palvelutarjontaan nähden aika vähän. Tätä osittain selittää mielestäni joidenkin nuorten passiivisuus liikunnallisia ajanviettomahdollisuuksia kohtaan nykyään. On myös ymmärrettävää, että lastensuojelullisissa kysymyksissä arjen hallinta, kuntoutuminen ja perheen yhteen saattaminen on harrastustoimintaa ja liikunnallisia taitoja tärkeämpää. Tässä on iso haaste ja ammatillisesti ja itseäni kiehtoo ajatus, kuinka nuoria saisi enemmän innostumaan juuri liikunnasta, joka on kansanterveydellisestikin erittäin tärkeä kehitysalue.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää mitä hyötyä nuorille oli avohuollon tukitoimina järjestetyistä toiminnallisista ryhmistä ja miten ne olivat heidän tilanteessaan auttaneet. Lisäksi selvitettiin oliko sillä merkittävää roolia esimerkiksi nuoren yhteiskuntaan integroitumisella ja ehkäisikö se mahdollisesti syrjäytymistä. Tavoitteena oli opinnäytetyön muodossa koota aineisto, jossa toiminnallisissa ryhmissä nuoren mukana olleet ammatilliset tukihenkilöt kertoivat kokemuksiaan ryhmien merkityksistä.

Tutkimuskysymys mihin työssäni etsin vastausta oli: miten toiminnalliset ryhmät ovat auttaneet asiakkaana olevan nuoren elämäntilanteessa selviytymään arjessa ja ennalta ehkäisemään syrjäytymistä yhteiskunnasta? Työn tietoperustaa määrittelevät avohuollon asiakkuuden aikana ja avohuollon tukitoimina järjestettyjen toiminnallisten ryhmien aikana tai tuloksena koettu **voimaantuminen** ja välittämisen tunne, sosiaalisen kanssakäymisen ja säännöllisen toiminnan aikaansaava **syrjäytymisen ehkäisy** tavoitteleva toiminta sekä **lastensuojelun avohuolto**, koska työskennellään lastensuojelulain puitteissa.

Yksilöidyt tutkimustehtävät ovat

- 1) Miten toiminnallisiin ryhmiin osallistuminen on auttanut nuorta, jotta hän pärjäisi paremmin arjessa ja sosiaalisissa tilanteissa?
- 2) Mikä on henkilökunnan näkemys toiminnallisten ryhmien merkityksestä syrjäytymisen ehkäisemisessä?

5.1 Tutkimusmenetelmä ja kohdejoukko

Kananen (2010) toteaa, että mitä vähemmän ilmiöstä tiedetään, sitä todennäköisemmin sitä kannattaa tutkia kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä. Laadullista tutkimusmenetelmää ja teemahaastattelua käytetään myös yleensä silloin, kun tutkittavasta asiasta halutaan saada syvällisempi näkemys. (Kananen 2010, 41.) Kvalitatiivisen tutkimuksen yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat kysely, haastattelu, osallistava havainnointi sekä erilaisiin dokumentteihin perustuvat tiedot. Teemahaastattelua käytetään kvalitatiivisessa haastattelussa yleisimpänä aineistonkeruumenetelmänä. Valitsin omaan opinnäytetyöhöni strukturoidun teemahaastattelun, jotta sain mahdollisimman tarkasti henkilökunnan näkemyksiä ja kokemuksia tuotua esille heidän kokemuksissaan ryhmätoiminnassa. (liite 1.) Teemahaastattelussa edetään tiettyjen etukäteen suunniteltujen teemojen mukaan ja teemoja täsmennetään tarkentavilla kysymyksillä. Teemahaastattelu mahdollistaa kokemusten esille tuon paremmin kuin puolistrukturoitu haastattelu. Tämän menetelmän etuna oli joustavuus, sillä haastattelujen aikana minulla oli mahdollisuus täsmentää kysymyksiä, tarkistaa olinko ymmärtänyt oikein sekä selvittää haastattelun teemoja. Myös kysymysten esittämisjärjestystä voi tällä menetelmällä haastattelun aikana vaihdella sen mukaan, kuinka haastattelu etenee. Huomasinkin haastattellessani useaan kertaan, että haastateltava vastasi jo aikaisemmissa kysymyksissä teemahaastattelun loppuosan kysymyksiin. Kvalitatiivisen tutkimuksen teemahaastattelussa onkin hyvä tehdä muu-

tama harjoitushaastattelu ennen varsinaista kohderyhmän haastattelua. Silloin voi vielä tarvittaessa tarkentaa ja muuttaa kysymysten sisältöä ja järjestystä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Tuomen ja Sarajärven mukaan on makuasia annetaanko teemahaastattelun kysymykset haastateltaville etukäteen tutkittavaksi. Se riippuu myös siitä miten strukturoitu haastattelu on kyseessä, vai sallitaanko vastausten lähteä liitelemään teemoista miten kauas. Teemahaastattelun voi toteuttaa yksilö- tai ryhmähaastatteluna. Oman opinnäytetyöni toteutin yksilöhaastatteluna, jolloin sain haastateltavilta henkilökohtaisemman kokemuksen ilman, että toinen työntekijä pystyi sanomisillaan vaikuttamaan mielipiteeseen. Tällä menetelmällä haastateltavalla on myös mahdollisuus vapaaseen saanaan. (Kananen 2010, 53 ; Tuomi & Sarajärvi 2009, 72–75.) Jouduin myös omissa haastatteluissani joitakin kertoja tarkentamaan kysymystä tai kysymään kysymystä erilaisella sanamuodolla.

Opinnäytetyö on toteutettu kvalitatiivisellä eli laadullisella tutkimusmenetelmällä. Kohdejoukoksi tutkimukseen valitsin Jatkopolut Oy:n henkilökunnan ja heidän näkemyksensä. Henkilökunta oli tässä tapauksessa ammatillinen tukihenkilötiimi, joka oli omien asiakkaidensa kanssa osallistunut Jatkopolkujen järjestämiin toiminnallisiin ryhmiin. Laadullisen tutkimuksen etuna tässä tutkimuksessa on se, että sain teemahaastattelun avulla selville tutkimuksen kannalta oleellista tietoa ja yksilöllisiä näkökulmia haastateltavilta tähän lastensuojelun avohuollon tukitoimeen liittyen.

Toteutin haastattelut toimeksiantajan toimistolla ja heidän valitsemissaan ympäristöissä haastateltavien omien aikataulujen mukaan. Nauhoitin haastattelut sanelulaitteella sekä matkapuhelimen puhemuistiosovelluksella. Näin minimoin riskin, että haastattelun taltiointi menisi pieleen, jos jompaankumapaan tallennuslaitteeseen tulisi tekninen ongelma. Lisäksi matkapuhelin oli asetettu lentokonetilaaan, jolloin saapuvat puhelut tai tekstiviestit eivät häirinneet haastattelua tai katkaisseet nauhoitusta. Litteroin ja pelkistin haastattelutulokset kotona heti haastattelujen jälkeen, joten työmäärä ei päässyt tulemaan kerralla liian isoksi. Litteroitavaa aineistoa kertyi kaikkiaan 45 sivua. Haastattelut kestivät puolesta tunnista tuntiin.

5.2 Aineiston analyysi

Tutkimustulokset analysoin induktiivisella sisällön analyysillä, eli kerätyn aineistonlähtöisen analyysin mukaan. Valitsin tämän menetelmän sen vuoksi, että sain sen avulla selville omiin teemoihini liittyviä asioita. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 5–7.) Tässä menetelmässä on riskinä se, että tutkimuksen tekijän omat ennakkokäsitykset, tiedot ja intressit tutkittavaa asiaa kohtaan vaikuttavat tutkimustuloksiin. Siksi onkin tutkimuksen kannalta tärkeää, että aineiston keruu tapahtuu tiedonantajien ehdoilla ja tutkija tyytyy tähän tietoon. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95–100.) Tässä tutkimuksessa ennakkokäsitykset olivat omat intressini ja kiinnostukseni liikuntaa ja harrastetoimintaa kohtaan. Pyrin pitämään tutkimuksen aikana taka-alalla ajatukseni siitä, että esimerkiksi liikunnasta ja harrastamisesta on kaikille nuorille ainoastaan hyötyä.

Litteroin haastattelutulokset kirjoittamalla ne tekstinkäsittelyohjelmalla auki kotona heti haastattelujen jälkeen. Sen jälkeen pelkistin sisällön vielä lyhyiksi toteamuksiksi. Sen jälkeen, kun kaikki haas-

tattelut olivat kasassa, luokittelin aineiston ala- ja yläkategorioihin eli abstrahoin aineiston (liite 2.) Aineisto litteroitiin ja analysoitiin anonymisti. Aineisto oli hyvä läpileikkaus Jatkopolkujen tukihenkilöiden kokemuksista, sillä mukana oli eri koulutusalojen edustajia, nuoria ja vanhoja työntekijöitä, talossa pitkään ja vähän aikaa työskennelleitä, miehiä ja naisia sekä kaikki olivat myös minulle en-tuudestaan tuntemattomia henkilöitä.

5.3 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan yleensä luotettavuuskäsitteillä validiteetti ja reliabiliteetti. Validiteetillä tarkoitetaan oikeiden asioiden tutkimista. Hirsjärvi ym (2014) suomentavat validiuksen pätevyudeksi. Validius tarkoittaa mittarin ja tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä tutkimuksessa on tarkoituksena, tutkimuskysymyksiä. Tätä voi sotkea se, miten tutkittavat ymmärtävät esimerkiksi kyselylomakkeiden kysymykset. Siksi tässä tutkimuksessa teemahaastattelussa voitiin varmistaa, että haastateltava oli ymmärtänyt kysymykset oikein. Reliabiliteetilla tarkoitetaan saatu- jen tutkimustulosten pysyvyyttä, eli toistettaessa tutkimus, voidaan saada samanlaisia tuloksia. Toi- saalta reliabiliteetti tarkoittaa myös kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia (Hirsjärvi, Remes & Sa- javaara 2014, 231–232). Koska opinnäytetyössä haastateltavana oli henkilöitä ja heidän omakohtaisia kokemuksia sekä mielikuvia, oli reliabiliteetin toteutuminen vähän kyseenalaista. Henkilöt voivat ko- kea asioita työssään erilalla esimerkiksi pidempään työskenneltyään ja saatuaan erilaisia kokemuk- sia toiminnasta. Ihminen ei toimi aina samalla tavalla, jolloin sattuma vaikuttaa ilmiöön. (Kananen 2010, 68.)

Molemmissa käsitteissä on lisäksi alakäsitteitä, kuten validiteetin ulkoinen validiteetti eli tutkimustu- losten yleistettävyyys. Sillä tarkoitetaan sitä, että tutkimustulokset voidaan siirtää vastaaviin tilantei- siin ja tulokset pitävät myös silloin paikkaansa. Myös tutkimuksen dokumentointi lisää tutkimuksen luotettavuutta. Mahdollisimman tarkka raportointi, tutkimusmenetelmien ja toimintaympäristön ku- vaus lisää tutkimuksen luotettavuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136; Kananen 2010, 69.) Yksi keino lisätä laadullisen tutkimuksen luotettavuutta, validiutta, on triangulaatio. Hirsjärvi tarkoittaa triangu- laatiolla eri tutkimusmenetelmien yhteiskäyttöä. Se on kuitenkin menetelmänä monimutkainen ja problemaattinen. (Hirsjärvi ym 2014, 233; Tuomi & Sarajärvi 2009, 143.) Omassa työssäni selvitin mahdollisimman yksinkertaisella menetelmällä tuloksia etsimääni kysymykseen, mitä hyötyä on toi- minnallista ryhmistä? Sen toteuttamiseksi katsoin parhaaksi menetelmäksi teemahaastattelun haas- tattelemalla henkilökuntaa.

Tuomen ja Sarajärven (2009, 87) mukaan tutkimuksen tulos ja teoreettinen peruskuvio alkaa olla selvillä siinä vaiheessa, kun tiedonantajien vastaukset tutkimuksessa alkavat toistaa itseään. Tässä tutkimuksessa se tarkoittaa sitä, että haastateltavat eivät tuoneet esitettyihin kysymyksiin enää uu- sia näkökulmia esille teemahaastatteluissa. Tätä vaihetta tutkimuksessa kutsutaan kylläntymiseksi eli saturaatioksi. Haastattelin tutkimuksessa viittä ammatillisena tukihenkilönä toimivaa työntekijää. Tulosten saturaatio oli omassa työssäni havaittavissa heti kolmannen haastattelun kohdalla. Kaikki tutkimukseen osallistuneet tukihenkilöt olivat osallistuneet toiminnallisiin ryhmiin työssään Jatkopo-

luilla. Joukossa oli nuoria ja vanhempia, talossa pitkään olleita ja myös vähän aikaa sitten valmistuneita. Haastateltavani oli kolme miestä ja kaksi naista.

Tässä opinnäytetyössä tutkimuksen haastattelujen kohdejoukko osallistui vapaaehtoisesti tilaisuudessa, jossa kävin esittelemässä opinnäytetyösuunnitelmaani Jatkoluille. Haastattelut käsiteltiin anonymisti ja aineistoa käytettiin opinnäytetyössä niin, että mielipiteet eivät tule tunnistettavasti esille. Haastateltaville kerrottiin tutkimusmenetelmä, opinnäytetyön tarkoitus ja selvitettiin salassapitoasiat. Tutkimuksen haastatteluaineisto tallennettiin kahdella sanelulaitteella ja niiden materiaali tuhottiin heti, kun aineisto oli litteroitu. Litterointiaineisto tuhottiin koneen muistista heti, kun opinnäytetyön tutkimustulokset oli tehty. Abstrahoinnissa apuna käytetty tulostettu materiaali tuhottiin tutkimuksen valmistuttua. Yksi kopio valmiista abstrahointitaulukosta annettiin toimeksiantajan käyttöön mahdollisten jatkotutkimusten tueksi.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Toiminnallisista ryhmistä on ollut nuorille erittäin paljon hyötyä. Itseäni ilahdutti eniten se, että erityisesti liikunnalliset ryhmät oli koettu kiinnostavimmiksi toiminnoiksi. Kokemukset toiminnoista olivat hieman erilaisia tyttöjen ja poikien kanssa toimineilla tukihenkilöillä. Tytöt olivat kiinnostuneet enemmän seurustelusta ja rauhallisesta ajanvietosta ja pojat taas olivat innostuneempia pelaamisesta ja vauhdikkaasta liikuntatoiminnasta. Ystävien saaminen ryhmätöihin oli iso asia nuorille. Jatkokoulujen tukihenkilötoiminnan kannalta oli merkittävää se, että ohjattu ryhmätöihin paransi selvästi sosiaalisen kanssakäymisen taitoja. Lisäksi nuoret löysivät omaan arkeensa ja vapaa-aikaansa mielekäästä ja hyödyllistä tekemistä. Nuorten arkirytmien hallinta parantui siltä osin, että he kävivät säännöllisesti ryhmissä ja osallistuivat ja liikkuvat toimintoihin eli ryhmiin oma-aloitteisesti. Vuorovaikutustaidot nuorilla parantuivat heidän ollessaan kontaktissa vieraiden aikuisten, eli muiden tukihenkilöiden ja toisten nuorten kanssa positiivisessa ja kannustavassa ilmapiirissä. Itsetunto kohteni toiminnoissa ja se esiintyi esimerkiksi ujouden ja arkuuden vähentymisenä sekä omatoimisuuden lisääntymisenä. Erityisen hyviä kokemuksia oli henkilökunnalla yön yli tapahtuneista retkistä ja tapahtumista. Haaste toiminnassa oli mielestäni se, että monet asiat olivat kyllä nuorten elämässä toiminnan myötä parantuneet, mutta ne eivät olleet välttämättä siirtyneet arkeen ja koulunkäyntiin nopeasti vaan pitkällä viiveellä.

Mut kyllä siellä toiminnassa on paljo parantunu, mut ne taidot ei oo vielä siirtyny sinne arkeen. Siellä on niin isoja kynnyksiä sitte lähtee, vaikka koulussa jossa oot yksin, ni ei edelleenkää oo koulusta löytyny niitä kavereita. Mutta että siellä ryhmässä kyllä on ja sen niinku huomaa.

6.1 Ohjaajien kokemuksia ryhmistä

Ohjaajat kertoivat, että toiminnalliset ryhmät koettiin usein viikon kohokohtana. Osallistumisaktiivisuus ja innostuneisuus ryhmiä kohtaan oli ollut välillä niin kova, että ryhmiin olisi ollut enemmän tilaa kuin niissä oli tilaa. Varsinkin volttimonttu on ollut toiminnoista se mikä on kiinnostanut nuoria iästä riippumatta. Ainoastaan joitakin vanhimpia tyttöjä lukuun ottamatta lähes kaikki nuoret ovat olleet sillä vuorolla aktiivisesti mukana. Toiminnalliset ryhmät oli koettu mukaviksi ja matalan kynnyksen toimintamuodoksi, koska käyntimääriin pystyi itse vaikuttamaan ja toimintaa oli tarjolla määrällisesti sopivasti.

Sitä tietynlaista liikkumista ja fyysistä tekemistä mitä nyt pitäskii lapsen saaha. Niinku esimerkiks jos nähdään nykyä, että joku laps kiipeilee vaikka puussa, ni kaupungin puutarhuri tulee ja kaataa sen puun, ettei vaaan satu vahinkoa. Ei oo niinku semmosta luonnollista tilaa liikkua niinku enne. Meidän nuoruudessa oli, kun mentiin ihan vapaasti. Nii nyt nämä meidän toiminnot mahdollistaa sen, että tulee sitä liikkumista mikä tietysti pitäis vaikuttaa myös siihen niitten niinkun rytmien löytymiseseen, ja tietyllä tavalla jaksamiseen siellä koulussa.

Ohjaajat myös kokivat, että erityisesti liikunnalliset toimintamuodot olivat hyödyllisiä, sillä joillekin nuorille liikuntaa ei tullut vapaa-ajalla ollenkaan. Jotkut nuorista olivat jumittuneet kotiin koneen ääreen tai heillä ei ollut muita harrastuksia. Ryhmien myötä ylimääräinen pelaaminen ja koneaika oli vähentynyt. Ryhmissä oli mahdollisuus harrastaa ja liikkua turvallisesti, sekä ne olivat hyvä ympäristö purkaa energiaa ja pahaa oloa. Erityisen merkittävää oli se, että ryhmissä kukaan nuorista ei jäänyt yksin. Paikalla oli yleensä useita ohjaajia ja monta silmäparia niin, että jokainen tuli huomioitua ja kaikille riitti aikaa. Tärkeää oli myös se, että paikalla oli sekä mies- että naisohjaajia. Näin tuli huomioitua myös ne nuoret, joilla oli kotona vain toinen vanhemmista, isä tai äiti. Ryhmissä olikin koettu, että pojat hakeutuvat juttelemaan naisohjaajille ja tytöt miesohjaajille ja hakivat näin roolimallia ja mielipiteitä vastakkaiselta sukupuolelta. Ryhmätoiminnan vahvuus onkin yhteisöllisyys, mallioppiminen ja kaikkien huomioiminen.

Eli jos siellä on se 15 ohjaajaa, ni siellä on myös se 15 valavovaa silmäparia, mitkä niinku huolehtii kaikista lapsista, riippumatta siitä oliko se oma ohjattava vai ei.

Ja siinä on muute se, että mikä on kanssa semmonen hyvä piirre näissä yhteisissä tapahtumissa, ku siellon niitä naisohjaajia. Mä puhun nyt niinku poikien näkökulmasta, ni siinä pääsee niinkun tutustumaa ja juttelemaa ja siinä tulee niinku se naisen näkökulma asioihi, että monelle saattaa olla et sitä äitiäkkää ei oo oikei siinä elämässä ollu.

Ryhmät oli koettu hyväksi myös siksi, että ne auttoivat nuorta joka ei ollut tottunut olemaan isossa joukossa. Hyvää oli se, että ryhmätoiminnassa luotiin puitteet nuorten ystäväystymiselle, mutta oivalus ystäväystymiseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen lähti nuorista itsestään. Kysyttäessä oliko merkitystä sillä oliko ryhmissä paikalla tuttuja kavereita, jakaantuivat mielipiteet suunnilleen tasan. Joillekin oli tärkeää, että paikalla oli tuttuja ja osalle sillä ei ollut mitään merkitystä. Sen sijaan nuorille oli tärkeää se, että ohjaaja, varsinkin oma ohjaaja, oli paikalla. Jotkut nuorista varmistivat jo etukäteen soittamalla, että ohjaaja on varmasti tulossa kokoontumiskerralle mukaan.

Kyllä näitä on niinku, miten mä nyt sanosin, et ollaan muodostuttu aika tärkeeks henkilöks. Niinku tämä yks henkilö odottaa sitä että tuuthan sinä? Ne on semmosia asioita mitkä vie sinua itteeki niinku tässä työssä eteen päi, ku tietää että mä oon jollekii ihmiselle ehkä tärkeä.

Omatoimisuus ja aktiivisuus ryhmissä olivat myös parantuneet toiminnan myötä. Nuoret kävivät ryhmissä pääsääntöisesti säännöllisesti osallistumalla joka kerta. Merkittävää oli myös se, että toiminnan jatkuttua pitkään nuoret olivat lähteneet toimintoihin myös itsenäisesti ilman omaa ohjaajaa. Ajallisesti koettiin, että puoli vuotta oli minimiaika, jossa tuloksia oli mahdollista saavuttaa. Kun toiminta oli mieleistä, ei myöskään kurinpito-ongelmia tai muita vaikeuksia ryhmätoiminnassa oltu juurikaan koettu. Ja jos ongelmia oli tullut, niin ryhmissä ne oli ammattimaisesti pystytty ratkaisemaan ja viemään loppuun.

Ja onhan sitten näitä tilanteita, että on saattanu tulla tämmönen yksittäinen turpiin lyönti tilanne ja sinun pittää olla siinä välissä fyysisesti, mut sehän tulee ihan elävästä elämästäkii. Missä tahasa saattaa tulla niikun tiijät, että pojat saattaa olla semmosia, että joki asia mennee toisen varpaille ja toine on vaan herkempi syttymään ja semmosta sattuu.

6.2 Ohjaajien kokemuksia toiminnasta tyttöjen kanssa

Kokemukset toiminnasta tyttöjen kanssa erosivat poikien kanssa toimimisesta siinä suhteessa, että tytöt pitivät enemmän rauhallisesta toiminnasta. Tyttöjä ei kiinnostanut pelaaminen siinä määrin kuin poikia. Erityisesti tyttöjä kiinosti tyttöjen illat ja nuorten kahvit. Tytöt hakivat toiminnalta ryhmätapaamista, keskustelua ja vertaistaan seuraa, kun pojilla esimerkiksi pelaamisessa haettiin pelikavereita. Tyttöjen illoissa oli usein oma tuttu kaveri paikalla ja ilta meni seurustellessa tutun kaverin kanssa. Aktiivisuus tytöillä oli toiminnassa samaa luokkaa kuin pojillakin. Tosin tytöt olivat vaativampia sen suhteen, että he halusivat pääsääntöisesti aina, että oma ohjaaja on mukana. Tytöt eivät olleet yhtä kiinnostuneita liikunnallisista ryhmistä kuin pojat, mutta osa tytöistä oli kiinnostunut jalkapallosta ja sulkapallosta. Liikunnallisista ryhmistä volttimonttu oli myös tyttöjen suosikki. Mitä vanhempia tytöt olivat, sen vähemmän heitä kiinosti liikuntatoiminta.

6.3 Ohjaajien kokemuksia toiminnasta poikien kanssa

Poikia kiinosti ryhmätoiminnoissa eniten pelaaminen. Näin ollen liikunta oli pojille mieleisin toimintamuoto ja se tuntui luonnollisimmalta tavalta toimia poikien kanssa. Sillä mikä liikuntamuoto oli kyseessä, ei ollut suurta merkitystä, vaan pojat lähtivät mielellään kaikkiin toimintoihin mukaan ja osallistuivat aktiivisesti. Kuitenkaan kaikki pojat eivät olleet kiinnostuneita pelaamisesta, eivätkä olleet joukkuehenkisiä. Heille keksittiinkin yleensä muuta korvaava toimintaa esimerkiksi liikuntasalilla. Liikuntasali jaettiin yleensä puoliksi ja toisella puolella pelattiin ja toisella puolella oli esimerkiksi akrobatiaa tai vaikkapa painia painimestarin ohjaamana.

Pojille oli tärkeää, että paikalla oli oman ikäisiä kavereita. Pelatessa kaikkia kannustettiin ja kaikki nuoret otettiin huomioon, eikä esimerkiksi syrjintää ollut. Se asia tuli varmistettua paikalla olleiden ohjaajien toimesta. Pojat osallistuivat toimintaan mielellään ja heitä kiinosti yleensä kaikki mitä järjestettiin. Sitten oli osa nuoria, joita ei kiinnostanut yhtään mikään, eikä heitä saanut kiinnostumaan mistään. Jokaisen mielipidettä kuitenkin kunnioitettiin ja osa nuorista halusi vain tavata henkilökohtaisesti omaa tukihenkilöään tai vain ajella autolla yhdessä tekemättä mitään. Pojat kuitenkin pääsääntöisesti kävivät niissä toiminnoissa mitkä heitä kiinnostivat ja osallistuivat erittäin aktiivisesti. Jotkut pojista osallistuivat ihan kaikkeen mitä Jatkolouilla järjestetään. Haastatteluissa tuli esimerkiksi esille, että toiminnallisiin ryhmiin osallistutaan ihan pelottavan säännöllisesti.

Esim just tästä kaverista, nii joka kerta! Ja nyt on jo varmistanu sen, että onhan meillä kesällä sitten se jalkapallovuoro, onhan? Ja mä että kyllä se on... Et siellä se poika

tienvarressa seisoo ku tietää milloin vuoro on, tai soittelee, et minä täällä oon jo otamassa...

Erityisesti pojista kaikki yön yli kestäneet tapahtumat, oli kyse sitten eräretkestä tai vastaavasta, oli koettu ikimuistoisiksi. Kehittämisehdotuksissa tulikin ilmi henkilökunnan kiinnostuneisuus ja motivaatio yön yli suunniteltavia toimintoja kohtaan. Tukihenkilöt kokivat, että joillekin nuorille, jotka eivät ole käytännössä koskaan poissa kotoaan, edes loma-aikoina, olisi elintärkeää päästä yöretkille joitakin kertoja harjoittelemaan kotoa poissaolemista. Toisaalta jos perheessä ei ole mahdollista päästä esimerkiksi koulujen loma-aikoina mihinkään reissuun, on nuorelle todella arvokasta, että hän pääsee edes johonkin käymään.

...ja sitten nuo mitä on just kesäloma-aikaan tehty nuo yön yli kalastusreissut, jossa erämökillä ollaan ihan niinku alkeellisissa oloissa. Ne on kyllä ollu semmosia ikimuitosia juttuja ja nuoret on kyllä jälkeken päinkii kertonu että on ollu mieleisiä.

6.4 Ryhmien voimaannuttava vaikutus

Toiminnallisten ryhmien voimaannuttava vaikutus ilmeni tutkimuksessa onnistumisen kokemuksina, innostuneisuutena toimintaa kohtaan, rohkaistumisen ilmenemisenä ja luottamuksen osoituksena. Onnistumisen kokemukset ilmenivät siten, että nuorista huomasi toiminnan jatkuessa heidän huumanteen yhdessä toimimisen ja tekemisen olevan kivaa. Onnistumista koettiin eniten liikunnallisissa ryhmissä, joissa nuori saattoi osoittaa osaavansa jonkin tempun ja sai siitä kehuja tai jopa suosionosoituksia ja kannustusta.

Tuu kattoo kuule volttimonttuu, ku joku jottai näitä Ollieta vai mitä lie hyppii siellä ja siinä sattuu ollee niitä kavereita vieressä ja ne ensin vähän tökkii siinä et, et varmasti onnistu... ja sit ku sitä vaan lähetää ja tulee hirmu kannustukset.

Se, että nuori oli saanut mahdollisesti uuden harrastuksen tai kipinän uuteen harrastukseen oli yksi toiminnan tavoitteita sekä toiminnallisissa ryhmissä että useissa tukihenkilötyöskentelyn asiakassuunnitelmissa. Nuorille oli myös tärkeää, että he saivat itse valita mihin osallistuivat. Nuorille oli tärkeää, että he saivat palautetta tekemisistään. Positiivinen palaute onnistumisista ja nuoren vahvistuminen edesauttoi myös tukihenkilötyöskentelyssä. Onnistumisen kokemuksia oli koettu kaikissa ryhmissä.

Siinon se semmonenkii juttu, et ku se pikkunen poika kattoo sua suu auki ku sinä oot kehunu sitä. Sinä saatat olla ensimmäinen ihminen maailmassa joka on kehunu et sä oot tehny jotakii asiaa oikein. Siinäkii on yks asia mikä on semmonen meidän tärkeä rooli, kannustaa ja vahvistaa sitä kaveria.

Innostuneisuus toimintaa kohtaan ilmeni esimerkiksi siten, että toimintoihin ja ryhmiin osallistuttiin todella aktiivisesti ja säännöllisesti. Peruuntumisia tapaamisissa ei juuri tullut tyttöjen eikä poikien

osalta. Toiminta sai nuoret lisäksi hetkeksi irti arjesta ja kotiympyröistä, jossa sohvalta tai koneella istuminen saattoi olla ainoa aktiviteetti. Konkreettisesti innostuneisuus saattoi esiintyä esimerkiksi liikunnallisissa ryhmissä siten, että nuori oli jossain asiassa parempi kuin aikuinen ja sai siitä valtavasti itseluottamusta. Huomioitavaa oli myös se, että ryhmissä oltiin yleensä hymyssä suin. Kaikki toiminta perustui vapaaehtoisuuteen ja omaan motivaatioon ja se näkyi nuorista.

...semmonen, että tosiaan enne ei välttämättä ikinä lähteny kotoa minnekkää, nykyää jo saattaa jopa käyvä lenkilläkkii omatoimisesti tai muute. Siitä niinkun semmonen ujous ja arkuus on niinku vähentyny.

Ryhmätoiminnot ovat hyvä työmenetelmä joidenkin nuorten osalta. Joillekin nuorille toiminnalliset ryhmät olivat olleet helpompi työskentely- ja tapaamismuoto, kuin varsinainen tukihenkilötyöskentely. Nuoret olivat rohkaistuneet toiminassa uskaltautumaan yksin liikkeelle ja tulla mukaan ryhmiiin vaikka eivät tunteneet muita nuoria tai aikuisia. He olivat myös uskaltaneet tulla kysymään neuvoa tai asioita vierailta ohjaajilta. Toiminnan jatkuessa nuoria oli tullut ryhmiiin myös ilman omaa ohjaajaa. Ujous ja arkuus toiminassa vähenivät. Se ilmeni siten, että arka nuori oppi kommunikoidaan toisten kanssa ja rentoutui hänelle mieleisessä tekemisessä. Itsenäistymistäidot ja harkintakyvyn lisääntyminen ilmenivät esimerkiksi siten, että nuorelle oli selkiintynyt, ettei kodin roolimalli tai toimintatapa ollut välttämättä ainoa oikea tapa. Nuoren osallisuuden tunne ja tunne siitä, että hän on tärkeä, oli ohjaajien mielestä ryhmissä parasta antia.

Voi myös saaha sitä rohkeutta kokkeilla jotakii harrastusta. Ja et monia semmosia voimaannuttavia kokemuksia minulla on niinku näistä ryhmätoiminnoista. Ja just se et saa sitä oman ikästen seurassa.

...just tämä kaverisuhteiden luominen tai se, että sais tätä sosiaalista verkkoa suuremmaks. On tosi paljo semmosia mulla, et jotka on vaa kotona ja eikä oo kavereita oikestaan ollenkaan. Ni sielläpä ryhmissä sitä tutustuu.

Nuoren luottamus aikuisiin ja muihin nuoriin lisääntyi toiminnan myötä. Määrätietoinen toiminta ryhmissä edesauttoi nuoren luottamuksen kehittymistä erityisesti, kun toiminta oli jatkunut pitkään. Se näkyi rentoutumisena ja taitona osata kertoa asioita aikuiselle. Nuori myös kertoi luottamuksellisia asioita ohjaajalle, joita ei ollut kertonut tukihenkilötyöskentelyn alkuvaiheessa. Lisäksi nuori oppi itse kriittisesti arvioimaan sitä, että mihin ja keneen voi luottaa. Ryhmissä nuori oppi luottamaan aikuisiin turvallisessa ympäristössä. Taustalla nuorilla saattoi olla kokemuksia, että aikuinen on pettänyt heidän luottamuksensa täydellisesti, ja uskomus aikuisen epärehellisyydestä oli hallitseva uskomus. Luottamuksellisessa työssä nuoren osoittaessa kunnioitusta, myös ohjaaja tunsikin arvokkaaksi. Kokemukset ja vuorovaikutus vastakkaisen sukupuolen kanssa oli mallioppimista, josta nuorella ei välttämättä ollut kokemusta kotoa. Ammatillisessa toiminassa on se etu, että nuori saa kokemuksen luottamuksen arvoisesta vuorovaikutuksesta kummankin sukupuolen kanssa.

Tahtoo olla meillä näillä nuorilla aikamoisia luottamusongelmia. Et siinä saa oman työsä kyllä tehdä sitte sen kanssa. Kyllä mä nään, että kun siinä tekkee töitä aktiivisesti ni parannusta tulee.

6.5 Vuorovaikutustaitojen ja sosiaalisen taitojen kehittyminen

Vuorovaikutustaitojen ja sosiaalisen kanssakäymisen kehittyminen ilmeni kunnioittamisena, ongelmien tunnistamisena, kommunikoinnin parantumisenä, oman käyttäytymisen kontrolloinnin parantumisena ja ystävyysuhteiden hallintana. Kunnioitus aikuisia kohtaan oli kaikissa ryhmissä toiminut hyvin. Nuorille oli helpompi lähestyä aikuisia, mutta toiminnan jatkuttua pitkään onnistui myös nuorten keskinäinen kommunikointi paremmin. Valvotussa ja turvallisessa ympäristössä tapahtuva toiminta oli opettanut käytöstapoja ja toisten huomioon ottamista. Nuoret olivat myös oppineet tasavertaisuuden arvoja, kunnioittavaa käytöstä. Ilahduttavaa oli, että nuoret olivat itse huomanneet, että ihmisiä on erilaisia. Ryhmissä oli myös havaittavissa sellaista ryhmädynamiikkaa, että ketään ei jätetty yksin ja vuorovaikutus parani, kun nuori sai kehuja ja kannustusta. Osa nuorista ei päässyt kotoa milloinkaan mihinkään ja ryhmät olivat ainoita tilaisuuksia harjoitella vuorovaikutustaitoja.

Itekkii koen sen, että minun tehtävänä on myös niinku, vaikka ei oo minun ohjattava, ni käyvä nimenomaan esim askartelussa kannustamassa ja ihastelmassa, että miten joku osaa noi hienon ja kauniin kortin tehdä? Ni kyllä sen niinku huomaa semmosen, että ihan niinkun ryhti paranis työllä siinä.

Kommunikoinnin paraneminen oli havaittavissa esimerkiksi siten, että nuoret olivat vuorovaikutuksessa vastakkaisen sukupuolen kanssa, koskien sekä nuoria että aikuisia. Myös vieraille ohjaajalle juttelu ja vastaaminen oli selkeä kommunikoinnin paranemisen merkki. Nuoret osasivat myös tulla kysymään neuvoa, mikä oli joillekin valtava parannus. Kun toiminnassa oli opeteltu vuorovaikutusta aikuisen kanssa, oli sitä mahdollista myöhemmin parantaa myös nuorten keskuudessa. Sen mahdollisti toiminnassa koettu rohkaistuminen ja ujouden vähentyminen.

Mulla tulee selkeesti se, että nuorilla monesti, ainakii mitä minulla on, nii on hyvät vuorovaikutustaidot aikuisen kanssa, mutta sitte nimenomaan niinku oman ikästen kanssa ne on hyvin puutteellisia, tai ei oo itsetuntoo tai uskallusta olla vuorovaikutuksessa tai lähtee siihe.

Oman käyttäytymisen hallinta oli merkille pantavaa. Nuoret olivat oppineet hallitsemaan ja hillitsemään tunteitaan, eikä räjähtämisiä ollut enää tullut siinä määrin kuin aikaisemmin. Ryhmät ovatkin hyvä tapa purkaa energiaa. Koska toiminnassa on pakko ottaa huomioon muita, oli nuorten itsehillintä ja pitkäjänteisyys parantunut. Nuoret olivat myös oppineet kertomaan aikuiselle jos jokin asia oli harmittanut. Jos tunteet nousivat pintaan, olivat nuoret kuitenkin oppineet kanavoimaan suuttumustaan.

Se voi olla joo se viikon ainut ohjelma. Yhellä nuorella on todella vaikee ADHD, niin se ei pysty keskittymään mihinkään muuhun harrastukseen, mikä ois vakiosti joka viikko. Tukihenkilötoimintaan pystyy. Hän käy nyt tällä hetkellä kahvilaa.

Ystävyyssuhteiden ja ystävystymisen hallinta oli koko toiminnan suurimpia saavutuksia ja se oli monessa yhteydessä koettu parhaaksi anniksi sekä ryhmätoiminnassa että koko tukihenkilötoiminnassa. Kommentit siitä, että uuden ystävän saaminen on ollut koko toiminnan isoin juttu, on merkki siitä, että toiminta on ollut arvokasta ja tuloksellista. Ystävystyminen vertaisryhmässä on ollut helppoa. Monet saivat ryhmätoiminnan myötä uuden tai uusia ystäviä, joiden kanssa oli vietetty vapaa-aikaa myös tukihenkilötoiminnan ulkopuolella. Myös yön yli kestäneitä kaveritapaamisia oli koettu.

Oon semmoisia ystävyyssuhteita saanu niinku kokea, en luotua, vaan niinku mahdollistanu. Ja on tullu sitte tämmösiä, että ne niinku odottaa, et ku minä meen hakemaa tämän pojan, ni käyväänkö hakemassa tuokii? Ne niinku sillä tavalla välittää toisistaa. On ollu jopa yökylässä minun ohjattava ja toisen ohjaajan nuori. Mut se pittää niinku jokkaisen osata löytää se ite.

Ihan paras esimerkki on ne mun kaks tyttöä mitkä ei tuntenu toisiasa etukäteen olenkaan ja molemmat on koulussa ja kummallakaa ei oo kavereita ja molemmat on yksin paljon kotonaan. Niin ne ystävysty ja nyt ovat sitten ihan yökylissä käyneet. Just viime viikonloppuna toistesa luona olivat. Et se on semmonen ainakii, että toisen nuoren isä sano iha asiakassuunnitelmapalaverissa, että ihan huikeeta että tapas tämmösen ystävän. Se on isoin!

6.6 Tuki koulun käynnille

Tuki koulun käynnille on tukihenkilötoiminnassa todella merkittävässä roolissa ehkäisemässä nuorten syrjäytymistä. Tukihenkilön tarjoama apu koulunkäyntiin oli hyvin konkreettista ja käytännön läheistä. Nuori huolehdittiin kouluun tarvittaessa aina kotona herättämisestä asti. Lisäksi oltiin mukana koulumatkalla ja koulussa mukana fyysisesti tarvittaessa. Konkreettinen tuki oli esimerkiksi läksyjen tekoa yhdessä, kokeisiin lukemista, tehtävien valmistelemista, tehtävien aikatauluttamisen opettelua ja koulussa apuna olemista. Tukihenkilö oli myös apuna nuoren ja perheen kanssa siinä, että ei tulisi pinnaamista ja opiskelun laiminlyömistä. Lisäksi huolehdittiin yhdessä siitä, et-teivät koulutehtävät päässeet kasaantumaa. Opiskelujen nivelvaiheessa opiskelevien osalta tehtiin yhteistyötä nuoren ja perheen kanssa jatko-opiskelujen järjestämiseksi. Tukihenkilöt olivat myös tiiviissä yhteistyössä koulun henkilökunnan ja koulunkäyntiin liittyvien ammattilaisten kanssa.

Joo on niinku paljon joittenkii nuorten kanssa tehty kouluasioitten etteen töitä ja kyllä se yleisin syy on siinä, että vanhemmat ei jaksa tai pysty keskittymään siihen nuoren koulunkäyntiin sillä tavalla, kun sen tarviis olla. Esim Wilmassa käynti voi olla tosi vaikeeta. Nettisivuilta voi olla koulun sivuilta vaikeeta käyvä hakemassa se tieto et mitä on läksyks tullu, ja tarkistaa nuorelta että ne läksyt on tehty, millonka on kokeet, mil-

*lonka niihin kokeisiin pitäis ruveta lukemaan. Vanhemmilla voi olla niitä ongelmia itel-
lään sitte, että ne ei oo välttämättä omana kouluaikanaan tehny niitä asioita, ja mikä
ikinä se syy sitten taas onkaa.*

Hyödyt mitä koulunkäynnissä mukana olemisella saavutettiin, olivat esimerkiksi keskittymiskyvyn pa-
rantuminen, ujuden helpottaminen, jaksaminen, ohjeiden kuuntelun paraneminen, kiusaamisen vä-
nentyminen, julkisen tilan pelon väheneminen, ryhmässä toimimisen oppiminen, aikuisen lähestymi-
nen ja ongelmissa avun kysyminen. Kokonaisuudessaan nuoret oppivat velvollisuuden tuntoa ja vas-
tuuta koulunkäyntiä kohtaan. Lisäksi nuoret oppivat kannustuksesta käyttämään hyväksi tilannetta,
että aikuisen tai muun ammatti-ihmisen apua on tarjolla. Normaali vuorovaikutuksen oppiminen
ryhmissä auttoi yleistä kommunikointia ja esimerkiksi esiintyminen ja siitä johtuva jännittäminen
luokassa oli helpottanut ryhmissä käymisen jälkeen.

*...samalla tavalla sanon, että käytä härskisti hyväksi minua, ja jos minä en tiijä, nii
minä kysyn sitte joltakii viisaammalta. Mutta aina keksitään joku ratkasu siihe.*

Nuoren tulevaisuuden kannalta tärkeitä ryhmissä opittuja taitoja olivat säännöllisyys, sovittuihin ta-
paamisiin oikeaan aikaan saapuminen, aikataulutusten oppiminen ja näistä aikaansaatu kouluun läh-
temisen vaikeuden väheneminen. Se edesauttoi tilannetta, ettei nuori tulevaisuudessa syrjäytyisi
jatko-opiskeluista ja sen jälkeen työmarkkinoilta. Yhteistyö perheen kanssa oli konkreettista opiskeli-
japalavereissa mukana olemista ja nuoren koulun käyntiin liittyvien asioiden yhdessä miettimistä ja
hoitamista. Koulusta pinnanneiden ja koulun käynnin lopettaneiden nuorten kanssa pyrittiin saa-
maan elämä uudelleen kuntoon tsemppaamalla nuorta.

*Mutta se on tärkeetä että esim ammattikoulussa se on tärkeetä että sieltä ollaan sit-
ten yhteyvessä jos jannua ei näy mailla ei halmeilla, nii minä lähen hakemaan ja set-
vimään nuoren kanssa, että miks se ei lähe kouluun.*

6.7 Kehittämissuhteita Jatkolut Oy:lle

Ryhmätoimintoihin oltiin pääsääntöisesti tyytyväisiä. Toiminnan määrä kuukausi- ja viikkotasolla ko-
ettiin sopivaksi ja riittävän monipuoliseksi. Jonkin verran toimintaa toivottiin lisättäväksi ja jaetta-
vaksi useammille päville, jotta voisi valita milloin niihin osallistuu. Samoin koettiin osittain hankalaksi
se, että esimerkiksi kauempaa muista kunnista tulevat asiakkaat eivät pääse osallistumaan kaikkiin
ryhmätoimintoihin ollenkaan toiminta-aikojen puitteissa, sillä aikataulut palvelevat paremmin kanta-
kaupungin alueella asuvia ja opiskelevia nuoria. Nuorten toiveisiin ei myöskään pystytty aina vastaa-
maan, sillä jotkut toiminnot olivat kalliita eikä niihin voinut osallistua useita kertoja vuodessa.

Ryhmätoimintoihin toivottiin jonkin verran reipasta osallistumista niin sanottuun vetovastuuseen vä-
lillä myös niiltä, jotka ovat toiminnoissa jo useita kertoja käyneet ja niihin tutustuneet. Koettiin, että
vetovastuu ryhmän vetämisestä ja vastuusta kyllä onnistuu, kun on saanut kokemusta ryhmän oh-
jaamisesta olemalla pitkään mukana. Lisäksi tuotiin esille sitä, että työntekijöiden omia vahvuuksia,

osaamisalueita ja erityisosaamisia pitäisi tuoda enemmän esille ja kaikkien tietoon. Sen pohjalta voisi ryhmätoimintoja kehittää ja keksiä uusia ideoita.

Toiminnoista sulkapallo oli joillekin mieleistä ja sitä toivottiin jossain vaiheessa uudelleen ohjelmaan. Myös hevostoiminnan selkeyttäminen ja uudelleen organisointi koettiin tärkeänä. Yksi merkittävä kehitysajatus oli myös se, että työntekijät olisivat valmiita joustamaan omissa työajoissaan yön yli tapahtuvissa retkissä jos työnantajan ja sosiaalitoimen kanssa pystyttäisiin sopimaan tunteista niissä tapauksissa. Yön yli tapahtuvien retkien tai toimintojen merkitys koettiin erittäin tärkeänä osalle nuorista, koska he eivät välttämättä olleet koskaan olleet kotoa yötä poissa. Nuorten kahvien osalta selkeät ja vaihtuvat teemat koettiin tärkeänä. Myös se, että nuorten kahvilla ei tarvita mitään erityisosaamista, koettiin tärkeänä. Jatkossakin toiminta nuorten kahvilla haluttiin olevan erityisen matolan kynnyksen toimintaa.

Et vaikka semmonen elämys, et pääsis jonnekkii vaikka. Ku jollakii saattaa olla, et ei oo ikinä ollu poissa kotoo yötä. Ni pääsis jonnekkii, vaikka leirikeskukseen tai mökille. Se ois semmonen tosi mukava jos pystys järjestämään...

Kaikki ryhmätoiminnat koettiin merkityksellisinä ja toimivina. Tosin kaikki nuoret eivät pysty pitkälläkään aikajänteellä sitoutumaan toimintaan ja heille pitäisi keksiä jotain muuta. Toiminnoissa kyllästymiseen ja mielenkiinnon laantumiseenkin oli jo käytännössä valmistauduttu siten, että ryhmiä oli vaihdeltu vuositasolla aina mielenkiinnon mukaan.

Yks pieni kiinniottotilanne on ollu. Sekin oli semmosen pienen nujakan, niiku erottaminen siitä että, että joutu ottamaan olkapäästä kiinni et, nyt loppu.

7 POHDINTA

Tutkin opinnäytetyössäni mitä hyötyä on toiminnallisista ryhmistä lastensuojelun avohuollon asiakkaana oleville nuorille. Toiminnalliset ryhmät tässä tapauksessa olivat viikko- ja kuukausitaapaamisia ja harrasteryhmiä Jatkopolut Oy:ssä. Tutkimuksen tein haastattelemalla Jatkopoluilla työskenteleviä ammatillisia tukihenkilöitä. Kiinnostukseni aiheeseen lähti siitä, että halusin alun perin tietää, mitä hyötyä nuorille ja lapsille on liikkumisesta ja harrastamisesta. Toimin itse nuorisoliikunnan parissa valmentajana paikallisessa urheiluseurassa ja minulla on pitkältä ajalta näkemystä ja kokemusta lasten ja nuorten liikunnasta ja kilpaurheilusta. Myös kaikki omat lapseni ovat olleet mukana kilpaurheilussa ja perhe kaikkiaan on ollut aktiivinen liikunnassa ja harrastetoiminnassa. Vapaa-ajan toiminta nuorten liikunnan parissa onkin ollut minulle se kantava voima, joka on auttanut jaksamaan sekä koulussa että opinnäytetyöprojektissa.

Haasteellista tässä opinnäytetyöprosessissa oli pitää taka-alalla ajatukset omista kokemuksista nuoristoiminnan parissa ja saada uutta ja empiiristä tietoa lastensuojelun nuorten ryhmätoiminnasta saamasta hyödystä. Tässä tutkimuksessa keräsin aineistoa pienen tukihenkilöjoukon kokemuksista ja heillä sillä hetkellä asiakkaana olleiden nuorten kanssa tehdystä työstä. Tuloksia ei siis voi yleistää koskemaan kaikkia lastensuojelun asiakkaana olevien nuorten kanssa työskenteleviä. Sinänsä koin toimintamallin todella hyödylliseksi ja mielestäni malli on toteutuskelpoinen lähes missä tahansa lastensuojelupalveluita tuottavassa yrityksessä. Opinnäytetyössä onkin tärkeää tunnistaa konteksti missä liikutaan. Tässä tutkimuksessa arvioinnin kohteena olevilla nuorilla pääasiallinen kehitettävä alue ei ollut liikunnallinen taito tai osaaminen, vaan esimerkiksi arjessa ja omassa elämässä vahvistuminen sekä koulu- ja perhe-elämän korjautuminen.

Opiskellessani sosiaalialalla minulla kasvoi kiinnostus selvittää mitä hyötyä lastensuojelun asiakkaana oleville nuorille voisi olla liikunta- ja harrastetoiminnasta. Lähdin aktiivisesti etsimään toimijoita, jotka voisivat olla työssä toimeksiantajana. Kävin palaverissa ja tapasin lastensuojelualan johtohenkilöitä, urheiluseurojen edustajia ja yritysten edustajia. Yritin löytää toimeksiantajaa, jonka kanssa pystyisin linkittämään itseäni kiinnostavan liikunta- ja harrasteteeman jollakin tavalla opinnäytetyöprojektiini. Etsiminen ei aluksi tuottanut tulosta, ja jos se tuotti, niin suunnitelma kaatui jossain vaiheessa lastensuojelualan salassapitomääräyksiin. Turhauduin työn tekemiseen ja mietin jo yhdessä vaiheessa aiheen vaihtamista, mutta onneksi pysyin vakaasti omassa haaveessani tutkia tätä kyseistä aihetta. Lopulta vastoinkäymisestä huolimatta löysin yrityksen, joka tuottaa lastensuojelupalveluita ja järjestää nuorille liikunta- ja harrastetoimintaa toiminnallisina ryhminä. Sain vihdoinkin toimeksiantajan opinnäytetyölleni ja tein Jatkopolut Oy:n kanssa hankkeistamissopimuksen. Opinnäytetyöprojektin aloittaminen meni aika pitkälle opintojen loppuvaiheeseen ja aloitin koko opinnäytetyön tekemisen vasta viimeisen lukukauden keväällä tammikuussa. Aikaa opinnäytetyön tekemiseen kokonaisuudessaan oli sitten todella vähän, nelisen kuukautta, mutta tekeminen olikin sitten melko intensiivistä eikä ote päässyt herpaantumaan.

Aihe oli rajattu niin pieneen osa-alueeseen lastensuojelun alueella, että siitä oli vaikeaa saada materiaalia. Aihetta on hieman sivuten tutkittu monissa perhetyötä ja liikunta-alaa koskevissa opinnäytetyöissä ja Pro graduissa. Mutta suoranaisesti toiminnallisia ryhmiä on tutkittu melko vähän lastensuojelualalla ja siksi aiheesta olisi hyvä jalostaa lisää jatkotutkimuksia. Päätin haastatella opinnäytetyössä työntekijöitä, jolloin sain työhön ammatillisen näkökulman ja työntekijöiden äänen kuuluviin. Jatkotutkimus aiheesta voisikin olla yksinkertaisesti sama tutkimus, mutta kontekstina ryhmiin osallistuneiden nuorten omat näkemykset. Otin intohimoiseksi tavoitteeksi työstää kaikki haastattelut lyhyessä noin viikon kestävässä aikataulussa sekä päätin litteroida kaikki haastattelut heti haastattelun jälkeen kotona. Pysyinkin tässä tavoitteessa lähes kokonaan, ainoastaan yhden haastattelun litteroin vasta seuraavana päivänä työkiireiden vuoksi.

Voimaantuminen nuorten keskuudessa oli merkille pantavaa. Lähes kaikki palaute toiminnasta koski jollakin tavalla nuoren elämän rikastumista ja ryhmällä oli pääsääntöisesti jotain positiivista annettavaa kaikille niihin osallistuneille nuorille ja lapsille. Myös työntekijöille ryhmät olivat toimineet omaa työssäjaksamista tukevana ja työntekijät olivat kokeneet toiminnalliset ryhmät arvokkaana ja tärkeänä työmuotona. Luottamus, joka nuorissa oli toiminnan myötä herännyt, oli haastateltavien mielestä arvokasta työssä. Ryhmätoiminnalla oli ollut kaikkia niitä hyviä vaikutuksia joita tämän työn toteutuksen kannalta pystyi toivomaan. Toiminnalliset ryhmät työmenetelmänä on myös erittäin tarpeellinen työkalu tukihenkilöille varsinaisessa tukihenkilötyössä, koska se palveli monia asiakassuunnitelmissa laadittuja tavoitteita. Itse pohdin kriittisesti tämän työmenetelmän kohdalla sitä, että voisiko nuori kiintyä liikaa tukihenkilöön. Toiminta ryhmissä on nuorille mieleistä ja he odottavat sitä todella paljon. Osalla nuorista ei ole kotona ja vapaa-ajalla mitään harrastuksia ja toiminnalliset ryhmät voivat olla viikon tai kuukauden ainoa hauska hetki. Esimerksi haastatteluissa tuli ilmi, että osa nuorista varmisti onko oma ohjaaja tulossa paikalle toiminta-aikana ja ohjaaja koki nuoren kiintyneen häneen työskentelysuhteessa. Onkin ammatillisesti haastavaa työskennellä nuoren voimaantumisen hyväksi siten, että nuoren kokema positiivinen kehitys hänen tilanteessaan siirtyisi myös perhe-elämään, kouluun ja hänen lähipiiriinsä.

Opinnäytetyön tavoitteeksi oli asetettu myös kehitysehdotukset. Haastatteluissa tuli ilmi muutamia kehitysideoita. Kehitysideat koskivat käytännön järjestelyitä ja niiden läpikäyminen on helppoa henkilökunnan palavereissa. Pohdittaessa mahdollisia esteitä tai haittoja toiminnalle, ei niitä tullut esille, joten toiminta oli saanut hyvän mallin ja se tuotti tulosta. Mahdolliset ongelmat toiminnassa olivat nuorten ja lasten kyllästyminen ryhmä-aktiviteetteihin ja niihinkin oli ratkaisu jo olemassa. Ryhmiä vaihdeltiin kausittain, mikä on ihan luonnollista. Pohdinta yön yli kestävästä tapahtumista ja retkistä jää Jatkopoluille mietittäväksi. Siinä suurimpana hankaluutena ovat nuoreen käytettävissä olevat tuntimäärät, jotka pitkässä tapaamisessa kuluvat nopeasti kerralla. Siinä on varmaan yksi iso kehittämisen alue. Sille toiminnalle tuntui kuitenkin tukihenkilöiden mielestä olevan paljon tarvetta. Aineiston luotettavuus on ollut mielestäni hyvä, sillä kokemukset ja mielipiteet joita haastatteluissa kysyttiin, ovat peräisin sosiaalialan ammattilaisilta ja pohdinta on ollut ammatillista. Myös tutkimustulosten samankaltaisuus ja aineiston kylläntyminen kertoo siitä, että toiminnassa on ollut yhteisiä linjauksia sekä yhteisiä ammatillisia tavoitteita. Siitä huolimatta oli hyvä, että vastauksissa tuli esille persoonallisia eroja ja juuri se on sosiaalialan työssä rikkaus.

Opinnäytetyöprosessissa olen saanut paljon lisätietoa lastensuojelusta. Teemahaastatteluihin näemykseni ja tietoni ovat laajentuneet liikunnan ja harrastetoiminnan hyödyistä tässä kontekstissa. Vaikka tulokset voisivat olla osittain ennalta arvattavia, on haastatteluihin tullut esille monia seikkoja, joita ei ole tullut ajatelleeksi ja kuinka merkityksellisiä pienet seikat voivat olla. Prosessin aikana on myös ollut hyvä tilaisuus tutustua isoon lastensuojelupalveluita tuottavaan yritykseen ja sen henkilöstöön. Kaikkiaan prosessi on vahvistanut omaa kiinnostusta lastensuojelualaa kohtaan ja lisännyt mielenkiintoa tutkittua asiaa kohtaan.

LÄHTEET

- EVA Elinkeinoelämän Valtuuskunta. [verkkosivut]. [viitattu 10.01.2015]. Saatavissa: <http://www.eva.fi/blog/2012/02/01/eva-analyysi-hukassa-keit%C3%A4-ovat-syrj%C3%A4ytyneet-nuoret/>
- Heikkinen, A. Olenko mä sitä riskiryhmää? Teoksessa Heikkinen, A.; Levamo, P.; Parviainen, M. & Savolainen, A. *Näe minut – kuule minua. Kokemuksia ryhmistä*. SOCCA:n ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 11. Helsinki: SOCCA ja Heikki Waris -instituutti, 15–65.
- Heinämäki, L. 2005. Varhaista tukea lapselle – työvälineenä kehittämisvalikko. Helsinki: Stakes, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 62.
- Ikonen, L. 2013. *Salassa pidettävä – suojeleeko laki lasta vai lastensuojelijaa?* Radium kirjat 2013. Helsinki: Julkaisuapu.
- Jatkopolut. 2015. [verkkosivut]. [viitattu 18.1.2015]. Saatavissa: <http://www.jatkopolut.fi/etusivu>
- Nind, M. & Hewett, D. 2012. *Voimauttava vuorovaikutus*. Kehitysvammaliitto ry:n julkaisu. Helsinki: Kehitysvammaliitto 2011.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2014. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Kananen, J. 2010. *Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas*. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kansalaisbarometri 2011. Sosiaali- ja terveysalan keskusliitto ry. Vaasa: FRAM.
- Korhonen, A. 2005. (toim.) *Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja*. Jyväskylä: Erityishuoltojärjestöjen liitto Ehjä ry:n julkaisuja.
- Kuopion kaupungin www-sivu [viitattu 1.3.2015]. Saatavissa: <http://www.kuopio.fi>
- Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. *Sisällön analyysi*. Hoitotiede 1/1999, 3–12.
- Laanterä, K. & Tahvanainen, T. 2009. *”On tää elämää” toiminnallinen poikaryhmä lastensuojelun avohuollon palveluna*. Laurea-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Saatavissa: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/2045/ONT_laanterä_tahvanainen.pdf?sequence=1

Lastensuojelulaki L 2007/417. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 12.1.2015]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.

Mikkonen, I. 2013. Social validation and peer support. Teoksessa Laurinkari, J. & Tarvainen, M. (toim.) *The Systems of Inclusion. Perspectives to Disability and the Construction of Inclusion*. Bremen: Europäischer Hochschulverlag GmbH & Co. KG, 159–162.

Myrskylä, P. 2012. *Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret?* [Verkojulkaisu]. Eva analyysi [viitattu 18.1.2015]. Saatavissa: <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>

Mönkkönen, K. 2005. *Toiminnallinen vaikuttaminen, Maallikkous vuorovaikutuksen energianlähteenä*. Teoksessa Nylund, M. & Yeung A. B. (toim.) *Vapaaehtoistoiminta, anti arvot ja osallisuus*. Jyväskylä: OSUUSKUNTA VASTAPAINO.

Nind, M. & Hewet, D. 2012. *Voimauttava vuorovaikutus*. Kehitysvammaliitto ry:n julkaisuja. Helsinki: Kehitysvammaliitto 2011.

Nuorisolaki L 2006/72. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 10.01.2015]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>.

Pekkarinen, E. 2006. Teoksessa: Forsberg H. & Ritala – Koskinen A. & Törrönen M.: *Lapset ja sosiaalisuus. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleen arviointia*. Juva: PS – kustannus ja tekijät. WS Bookwell Oy.

Poikkeus, A-M., Rasku-Puttonen, H., Lerkkanen, K., Kuorelahti, M., Siekkinen, M., Kiuru, N. & Nurmi, J.-E. 2013. *Osallistava koulu syrjäytymisen ehkäisijänä*. Teoksessa Reivinen, J. & Vähäkylä, L. (toim.) *Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen*. Helsinki: Gaudeamus Oy. 111–120.

Siitonen, J. 1999. *Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua*. [verkojulkaisu]. Oulun yliopisto. Oulun opettajankoulutuslaitos. Väitöskirja [viitattu 1.3.2015]. Saatavissa: <http://herkules.oulu.fi/isbn951425340X/isbn951425340X.pdf>

Sinkkonen, J. Mitä tulisi ottaa huomioon lasta sijoitettaessa. Teoksessa Söderholm, A. & Kivitielä, S. 2012. *Lapsen kaltoin kohtelu*. Porvoo: Duodecimin julkaisuja. 269–279.

Sinkkonen, J. & Kalland, M. 2003. *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*. Vantaa: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Taskinen, S. 2010. *Lastensuojelulain soveltaminen*. Helsinki: WSOYPro Oy.

THL 2015. *Lastensuojelu 2013, tilastoraportti*. [verkkajulkaisu]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 23.2.2015]. Saatavissa:

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116946/Tr26_14.pdf?sequence=5

THL 2015. *Lastensuojelun käsikirja*. [verkkajulkaisu]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 7.4.2015]. Saatavissa: [https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-](https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto#otsikko2)

[kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto#otsikko2](https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto#otsikko2)

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Unicef. 2009. Yleissopimus lapsen oikeuksista [verkkodokumentti]. [viitattu 16.1.2015]. Saatavissa: <https://www.unicef.fi>

Viholainen, H., Aro, T., Koponen, T., Peura, P. & Aro, M. *Miten oppimisvaikeudet liittyvät syrjäytymiseen*. Teoksessa. Reivinen, J. & Vähäkylä, L. 2013. (toim.) *Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen*. Helsinki: Gaudeamus Oy. 88–96.

LIITE 1. HAASTATTELURUNKO

1. Taustatieto (ohjaajan henkilökohtainen)

- Työnkuva, koulutus, kauanko ollut yrityksessä
- Montako nuorta asiakasta haastateltavalla on?
- Tyttöjä, poikia? Ikähaitari.
-

2. Toiminnalliset ryhmät

- Mihin toiminnallisiin ryhmiin ohjaaja on osallistunut?
- Onko haastateltavan nuoret osallistuneet ryhmiin, mihin?
- Ovatko ryhmät olleet suosittuja, mitkä erityisesti
- Mitkä eivät? Miksi?
- Onko eroa tyttöjen ja poikien välillä, mitkä ryhmät kiinnostavat?
- Toiminnan määrä viikossa, kuukaudessa nuoren kannalta, onko sopiva?
-

3. Nuoren osallistuminen ryhmätoimintaan

- Onko osallistuminen ollut helppoa, vaikeaa, mikä esteenä?
- Onko ryhmän koolla merkitystä toimintaan?
- Jaksako nuori osallistua säännöllisesti, miten?
- Mitä eroa nuoren aktiivisuudessa ja omassa toiminnassa on ollut osallistuttaessa henkilökohtaiseen tukihenkilötapaamiseen kahden kesken, verrattuna siihen kun osallistutaan toiminnallisiin ryhmiin?
- Miten ryhmät tukevat henkilökohtaista tukihenkilö-asiakastyötä?
- Miten ryhmiin osallistuminen on auttanut nuorta jos vertaa kuntoutussuunnitelman tavoitteisiin?
-

4. Voimaantuminen

- Mikä on ohjaajan näkemys toiminnan merkityksestä siltä kannalta, ovatko nuoren vuorovaikutustaidot (reippaus ja itsetunto) parantuneet ryhmiin osallistumisen myötä?
- Miten se näkyy toiminnassa ja käyttäytymisessä?
- Jos lapsena opittu kiintymyssuhde on ollut heikko tai se on katkennut, onko ryhmistä ollut apua sen opettelussa ja miten se näkyy?
- Onko ryhmissä koettu onnistumisen ja osaamisen kokemuksia, mitä?
- Onko toiminnalla (mikä ryhmä) merkitystä sen suhteen?
- Onko osallistujilla/muilla paikalla olijoilla, merkitystä sen suhteen?
- Onko ryhmissä syntynyt ystävyysuhteita? Onko ystävyystyminen helppoa?
- Onko nuoren ollut helpompaa solmia ystävyysuhteita ryhmiin osallistuttua?
- Miten vuorovaikutustaidot toisten kanssa, aikuiset, muut nuoret?
- Onko nuori oppinut löytämään omia kehittämisen alueitaan ja kertomaan niistä?
- Mitä muuta haluat kertoa teemaan liittyen?

5. Syrjäytymisen ehkäisy

- Koulumenestyksellä on ollut selkeä merkitys nuorten syrjäytymisessä, koulutukseen hakeutumisessa ja työelämään sijoittumisessa. Onko ohjaaja ollut mukana nuoren koulunkäynnissä? Miten?
- Onko asiakkaana olevilla nuorilla koulunkäyntivaikeuksia? Millaisia?
- Onko ryhmätoiminnalla ollut koulunkäyntiin/koulumenestykseen vaikutusta?
- Onko toiminta mahdollisesti auttanut jaksamaan koulussa?
- Onko ilmennyt muuta, miten toiminta olisi auttanut nuorta, innostuneisuutta työn hakuun tms?
- Tuleeko muulta ryhmältä nuorelle kannustusta?
- Miten ryhmältä tuleva kannustus ja palaute näkyy nuorella?
- Miten nuori kokee ryhmään kuulumisen?
- Mitä apua on säännöllisestä ryhmätoiminnasta nuoren oman arjen arkirytmien hallinnassa?
- Miten luottamus aikuisiin tai muihin nuoriin näkyy?
- Mitä muuta haluat kertoa teemaan liittyen?

7. Kehitysmahdollisuudet ja yhteistyö

- onko toiminnallisten ryhmien osalta jotain kehitettävää, muutettavaa, lisättävää, poistettavaa, mitä muuta?
- onko ryhmätoiminnan osalta jotain mikä olisi estänyt nuoren muutosta parempaan?

LIITE 2. ESIMERKKI ABSTRAHOINTITÄULUKOSTA

nuori huomaa, että yhdessä tekeminen voi olla kivaa	onnistumisen kokemukset	voimaantuminen
nuori kokee tekevänsä edes jotakin oikein		
voi itse valita mihin osallistuu		
jos osaa jonkun tempun, saa paljon kannustusta		
liikuntaryhmissä eniten onnistumisen kokemuksia		
kipinä uuteen harrastukseen		
kaikissa ryhmissä on koettu onnistumisen kokemuksia	innostuneisuus	
nuori on jossain parempi kuin aikuinen (temput)		
toiminta saa hetkeksi irti arjesta		
ei juuri tule peruuntumisia		
muulta ryhmältä tulee kannustusta		
ollaan yleensä hymyssä suin	rohkaistuminen	
joillekin ryhmissä toimiminen on jopa helpompaa kuin muut tukihenkilötapaamiset		
uskalletaan tulla kysymään neuvoa vieraalta ohjaajalta		
oppii uskaltautumaan yksin liikkeelle		
tulee ryhmiin vaikka ei tunne muita		
taito aloittaa uusia asioita		
uskaltautuu yksin liikkeelle		
ujous vähenee		
arkuus vähenee		
osa nuorista käy omaehtoisesti, vaikka ohjaaja ei pääse mukaan		
tunne siitä että on tärkeä osallisuuden tunne		
kodin roolimalli tai toimintatapa ei ole välttämättä ainoa oikea		
itsenäistymistaitoja		

nuori oppii luottamaan turvallisiin vieraisiin	luottamus	
eri sukupuoleen luottaminen vahvistuu (ryhmissä mies- ja naisohjaajia paikalla)		
nuoret varmistavat, että ohjaaja on varmasti tulossa mukaan		
nuori kertoo luottamuksellisia asioita ohjaajalle		
nuori oppii luottamaan aikuisiin		
nuori oppii arvioimaan keneen voi luottaa		
nuoren luottamus paranee kun työskennellään pitkään		
ohjaaja kokee olevansa tärkeä		